ÖRÖK EMLEKEZETÜ IGAZ.

Avagy:

Ama' ritka kegyeſségû, és azért Iſtentől életében meg-betsültetett: halálában meg tiſzteltetett: 's hólta után örök emlekezetben hagyattatott:

NÉHAI MÉLTÓSÁGOS

NAGY BARTSAI BARTSAI ABRAHÁM Urnak,

UTÓLSÓ TISZTESSÉGE.

Mellyet, ezen bóldog emlekezetû Urnak halála után, *Tsórai* Udvarházánál Koporsóba való tételekor, 1716. eſzt. Sz. György havának 5. napján, tsak magánoson; el-temettetésének helyén pedig, *Vajda-Hunyadon:* meghóltt, 's véle egy ſirbe temettetett kedves Vejével,

NÉHAI TEKINTETES, NEMZETES

VIZ-SZENT-GYÖRGYI MAKRAI ISTVÁN Urral

együtt, méltán tettenek az Iſtennek arra hivattatott alázatos Szolgáji. Ezer hétſzáz tizenhatodik eſztendöben, Sz. György havának 26. napján.

Sólt. 112: 6. *Örök emlekezetben léſzen az igaz.*

KOLOSVÁRATT, Nyomt. TELEGDI P. SAMUEL, 1721. eſzt.

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely
I. 07835

Ambroſius:

Nem úgy éltem veletek, hogy életemet ſégyenljem: meghalni-is nem félek; mert a' mi Iſtenünk jó hozzánk.

Bernhárdus:

Három dolgot kivánok, atyámfiai, mellyekben engemet köveſſetek, mellyek ſzerint életemben igyekeztem járni. 1. Nem annyira a' magam értelmemet, mint a' máſokét betsültem. 2. Mikor valaki meg-ſértett, a' boſſúállástól magamat meg-ójtam. 3. Szorgalmatoson el-kerültem, hogy valaki általam meg-ne botránkoztaſsék; ha pedig ſzándékom ellen valaha az meg-történt, illendöképen el-hárítottam.

Háaz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

יהוה מראת הר :

az-az :

ISTEN GONDVISELÉSÉNEK HEGYE.

Mellyen folyó, 's meg-nem tsaló Isteni gondviselésröl tett együgyü tanítást, Néhai Méltóságos Nagy Bartsai BARTSAI ÁBRAHÁM Ur Koporsóba való tételének alkalmatosságával, minden Isten gondviselésében meg-nyugovó híveknek, 's közelebb a' bokros próbákban forgott árva Özvegynek, Méltóságos *TELEKI KRISTINA* Uri Aſſzonynak, meg-hagyatott egyetlen-egyével való vígaſztalására, N. K. Fejérvármegyében *Tsórai* gyáſzos Házánál, 1716. Eſztendöben, Sz. György havának 5. napján,

VÁSÁRHELYI MIHÁLY,

A' Száſzvárosi Réf. Ekléſiának egyik Tanítója.

Fordítás ſzerint való Sz. Letzke: 1Mól. 22: 14. *Az UR gondot viſel.*

ELÖLJÁRÓ-BESZÉD.

A' Kriſtusban hivö Kereſztyén Világnak egy megbetsülhetetlen *Regulája*, melly minden híveknek, minden kereſztviſelések köztt való vígaſztalásának fundámentoma ez: *A' kinek igaz hiti van, mindene van.* Kérdjed, mije nints? Isten ſzava és törvénye: *Tiſzteljed atyádat és anyádat:* az-az, Járj a' hivö atyáknak és anyáknak nyomdokokon, *és örökségül adom néked a' földet.* Az igaz híveké hát *a' föld.* Sz. Pál ſzava: *A' hit a' hallásból van:* Róm. 10: 17. a' hallás által mégyen-bé a' dolog a' lélekre; melly által a' *bolond-is böltsé leſſ.* Péld. 8: 5. A' hitnek hát útja a' tudomány, és abból való böltseség; a' melly minthogy az ö eredeti okának meg-eſmérésére viſzi az embert, hogy meg-tudja kitsoda az Isten, 's abban mint idvezítö URban hiſzen, hivén az Istent magájévá téſzi: és igy igaz az-is, *a' kinek hiti van, Iſtene-is van.* Az Istennek mindenekhez való köz ſzava ez: *Ez az én ſzerelmes Fijam, a' kiben megengeſzteltettem, ötet hallgaſsátok:* Mát. 3: 17. Luk. 9: 35. add hozzá, Ján. 3: 16.

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Úgy szerette Isten e' Világot, hogy az ö egyetlen-egy szülött Fiát adná; hogy minden valaki hiszen ö benne el-ne vesszen, hanem örök élete légyen. A' kinek hát hiti vagyon, *Krisztusa* van, 's *idvessége-is* van De mind ezeken kivül igaz az-is: A' kinek Krisztusa van, annak Ege-is van. Krisztus szava: *El-mégyek, hogy én tinéktek helyet készítsek, hogy a' hol én vagyok, ti is ott legyetek:* Ján. 14: 2, 3. Ez a' hely az *Ég.* Úgyan is meg-ditsöittetésekor oda ment fel a' Krisztus: *Luk.* 14: 51. A' ki hát a' Krisztusban hiszen, *Ege-is* van: és igy, a' kinek hiti van; *Ege, földe, Istene, Krisztusa, idvessége, élete,* 's egy szóval mindene van Ezért mér igy ditsekedni a' hivö Lélek: Sólt. 73: 26. *Az én szivemnek kősziklája, és én örökségem te vagy Isten mind örökké* Ezt követi a' 23 Sóltárban éneklö, ki Istenével való egyesülésének mind lelki, mind testi jók iránt hasznát érezvén, igy ditsekedik: *A' Jehova az én Pásztorom, azért meg nem fogyatkozom:* az-az, A' setétségbe ö világosság; a' bün ellen igasság; az átok ellen áldás; a' halál ellen élet; a' kárhozat ellen idvesség; a' nyomoruságbá óltalom; a' szomoruságban öröm; a' fogyatkozásbá böség! Nem tsuda hát, ha Sz. Pál *Sid.* 11: 1--*végig.* annyira ki fokad a' hitnek, és a' hivö szenteknek ditséretire, okát adja mért, a' 33. *v* ben: *Mivel az által minden igéreteket meg-nyertenek.* Azok között kiket a' hitröl meg-ditsér Sz Pál a' hitnek munkájiban, emlekezetes az Ábrahám példája; mind annyiban, a' mennyiben annak nagy ajándéka vólt nála; mind annyiban, hogy abban meg-próbáltatván, ollyan dologban mutatta azt ki, mellynél egy nagyobb nem lehetett. A' vólt az Isáknak, egy szülöttjének, vénségében igéret által nyert fijának, meg-áldoztatása iránt való Isten parantsolatja, 's önéki ahoz való engedelmessége: mellyben való maga viselésével és szavaival ki-mutatta azt, mitsoda kints a' hivö emberben a' hit, és mi annak ereje; mert az még a' kétséges dolgokban is talpon állóvá tészi az embert, 's azt mondatja véle a' mit mond itt Ábrahám: *Isten gondot visel.*

Summa. Mellyben azt adja elö Ábrahám: *Nintsen az Isten híveinek ollyan meg-fogyatkozott állapatjok 's igyek, mellyben úgy el-távozzék tölök az Isteni gondviselés, hogy annak néminémü jeleit magok körül mindékor ne tapasztalhassák.* Ha valaha vólt meg-szomoríttatott ügye az Ekléssiának és Szenteknek, emlekezetes az iránt az Illyés ideje, mind a' nagy éhség, mind az üldözés miatt; a' mint erröl maga panaszolkodik, 1 *Kir.* 19: 10, 14. *Coll.* 17: 1--4. De akkor is vólt az Istennek mind *hollója,* mind *Angyala,* melly által táplálta az ö Szolgáját; mind vólt övéle gondja az Ekléssiara, mellyet a' Báálnak térdet nem hajtott hét ezer Lelkekben Isten meg-tartott: *v.* 18. Az Evangyéliomi históriá azt irja, *Mát.* 8. hogy Idvezítönk Tanítványival hajóra ül a' tengeren, 's el-aluván nagy szélvész támad, idestova kapdosnak

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

dosnak a' Tanítványok; de midön látnák hogy semmi hajói eközz nem haznál, futnak a' Krisztusra, fel-költik, azt mondván: *Tarts-meg URam, mert el-vesszünk!* 's meg-feddi a' Krisztus őket kitsíny hitüségekről, *Sólt.* 26. méltán-is: mert a' Tanítványokbã nagy erötelenség vala úgy itélni; Hogy a' hol a' Krisztus emberi természeti aluszik, el-alutt ott az Istени gondviselés-is; mert nem szünik az meg: ezért akármi kétséges légyen a' dolog, melly között vannak az Istennek hívei, mindenkor e' szónak kell szájokban forgani, a' mit mond Ábrahám: *Gondot visel Isten.* Ezért tötte egyik jeles kérésül Idvezítönk az URi Imádságbã azt: *Légyen-meg a' te akaratod, mint a' mennyben, úgy itt a' földön-is.* Mát 6. Fel-tévén azt, hogy mindenek az által igazgattatnak az Isten hívei körül, akár bóldog, akár boldogtalan, akár örömre, akár szomoruságra való dolgok legyenek azok.

MAGYARÁZAT.

E' Letzke értelmének nagyobb világosságára egynéhány dolgot kell meg-látnunk, hogy az Ábraham szavait magunk haznára, 's e' jelen való szomoru alkalmatosságra haznosabban fordithassuk. Jegyezzük-meg itt azt: Hogy az Irásban sok dolog vagyon, mellyet nem annyira kell magyaráznunk, mint azoknak, mellyek a' fel vett dologgal egybe-köttettettek, el-szemléléssivel azokat magunkra szabnunk

I. Azért úgy látjuk, hogy Isten Ábrahámot az ö hitinek nagy próbájára viszi: mert az Irásból Ábrahámnak tiz nevezetes próbájit jegyzették-meg a' Sidó Doktorok. 1. Mikor ki hivattatik született földéből, az Attya házából. 2 Mikor a' Kanahán földén való nagy éhség miatt Egyiptomba kelle menni; Nem kitsíny dolog ez-is! Isten ne próbáltassa-meg ezt hazánkkal, a' mint tselekedék a' közelebb való esztendöben 3. Mikor Felesége Sára töle el-ragadtatván, a' Farahó Udvarába viteték 4. Mikor néki öt Királyokkal kevesed magával hartzba kelle menni 5. Midön nem lehetvén már reménsége, hogy Sára örökös Felesége szülne, Hágárt a' szolgalóját kelle házassági társaságba veni 6. Mikor magát magának Isten parantsolatjából környül kelle metélni 7 Midön újolag Ábimélektöl Felesége Sára elragadtatek. 8. Midön Sára miatt már Ismaelt szülvén, Hágárt házából kikelle üzni. 9. Midön Ismaelt-is Annyától Hágártól el-nem szakaszthatván, el-kelle vetni 10 Mikor igeret által vénségében nyertt Fiát Isákot, Isten parantsolatjából meg-kell vala áldozni Mind ezek igen nehezek valának; de az utólsó leg-terhesebb, mert édes gyermekében, kivált' a' kiben neve az atyáknak fenn marad, meg-szomorittatni, akármi dolog, annál inkább halál által, mit tégyen, tsak a' nem tudja a' ki atya nem vólt!

Ebből azért ez a' kérdes jöhet-ki: Mi az oka, hogy az Isten minden

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

híveit-is ugyan gyakran; de Ábrahámot az ö hitinek illyen terhes próbájába vetette-bé? *Felelet.* A' Sidók itt úgy itélnek, hogy Ábrahámban Attya házából való ki-jövetele után-is, testi gondolkodásokra hajló elme vólt: melly szerint semmi elejibe ötlött, vagy Istentöl 's emberektöl tétetett dologban meg-nem nyughatott; hanem abban tsak, a' mellynek valósága 's igasága a' természetből vólna nyilvánságos, 's ezért hogy ezt a' vélekedést Isten az Ábrahámnak elméjéből ki-venné, és hogy az Isten tanubizonysága után sok dolgokat továbbra való vetélkedés nélkül bé-venne; mellyeket az Isten tanubizonysága után illö bé-venni, hinni, és a' mire Isten hívja tselekedni. Ezért két, egészen a' természet ellen való dolgot, parantsol Isten néki. Egyiket, hogy magát környül-metélje; a' másikat, hogy a' természet indúlati ellen Isákot egyetlen-egyét 's örökösét meg-áldozza. Ez okon: mivel a' természet ellen való dolgokban mégyen 's mehet tökéletességre az ö hiti; mivel a' ki az Isteni illyen parantsolatnak mindenkor kész vala engedni ez illyen dologban-is, engedelmeskedvén, ebben mutathatja vala azt meg, hogy nem lehetne az Istennek ollyan szava, és parantsolatja, mellynek ne engedne, ha épen a' természetnek ellene vólna-is, minémü a' halottaknak fel-támadások. De ez értelem nem épen helyes: Mert már e' próba elött az Ábrahám hiti sok dolgokban kitetszett, mint a' ki Isten tanubizonysága után, sokakat reménség alatt és kivül hitt, és az a' hit tulajdonittatott néki igasság gyanánt. A' Sidó Doktorok közzül-is egy *Majmónides* nevü helyesebben itélt; ki ezt állítja: Hogy az Isten senkit nem próbál azért, hogy a' mi az elött ö Felsége elött esméretlen dolog vólt, azt esmérje 's tudja-meg; mivel öröktöl fogván minden dolgok tudva vannak ö Felségénél: hanem tselekeszi azt azért, hogy mások-is az ollyan 's hasonló dolgokból tanúljanak, és mint kell ez vagy amaz homályos dolog iránt itélni 's tselekedni, tudhassák-meg. Ezért tselekedte Isten ezt is Ábrahámmal, hogy az ö hiti, és e' próbában való állhatatosága lenne sok ö utánna következendöknek példájok.

II. Jö-bé itt szemlélésre Istennek Ábrahámhoz lett parantsolatja; melly ez: *Vegyed Fijadat, amá' te egyetlen-egyedet a' kit szeretsz, Isákot, és menj-el a' Móriá földére, és áldozd-meg ott ötet egyegyen a' hegyek közzül a' mellyet mondándok tenéked.* Több itt bé jöhetö oldal kérdéseket félre tévén, a' mit szükségesebb meg-tudnunk azt lássuk, 's jegyezzük meg. 1. Hogy itt Isák mondatik *Ábrahámnak egy szülöttének*, ezt kell értenünk Sárára nézve. *Kedvesnek* pedig mondatik azért; mert vénségében igéret által a' természet ereje felett adatott Fiu vólt: 's mindenikre nézve a' lelki Isáknak a' Krístusnak vólt eleven példája. 2. A' hely a' mellyre kellett vi-

tet-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

tetni Isáknak a' meg-áldoztatásra, a' *Mória hegye*. Ez vala Jerusálemnek egyik réße, mellyen kellett valaha építtetni az Isten Templomának. Ezzel a' példáztatott, hogy a' Lelki Isáknak-is ott kellene szenvedni még valaha, és ott kellene meg ölettetni, még pedig szán. 3 Kérdésben jöhet: Nem éktelen és hallatlan dolog vólt-é Istennek azt kívánni, hogy az Atya Fiát, ember embert öljön, 's úgy áldozzék? *Felelet.* Eziránt úgy kell itélnünk, hogy Isten azzal a' parantsolattal nem azt akarta, mintha e' tilalmas, Istenhez nem illö, söt a' Pogányokban és Kananéusokban kárhoztatott dolgot jóvá hagyta vólna, és emberi áldozattal kívánt vólna meg-engesztelteini; mivel ez a' parantsolat nem el-végeztetett parantsolat vala, hanem próbáló, mellyel Isten Ábrahámnak hitit akarta meg-próbálni; mellyet meg-próbálván, nem akarta az Isák halálát, hanem az ö személye helyében tétettetett kos és áldozat által, melly az ö váltságára rendeltetett vólt, a' Krisztus, mint Lelkeknek igaz váltsága által végbe menendö váltságnak példáját akarta ki-adni: hogy meg-mutatsa azt, hogy ö Felségénél van kéßíttetve *Bárány*, *melly el-vejendö e' Világnak büneit*. Mind ez pedig, az Isten' bünös emberi Nemzetséghez való szeretetinek tanúja vala: mert ha maga szabados mindenek felett való Uraságát akarta vólna gyakorlani, kivált a' bün által meg motskoltatott emberi Nemben, kívánhatta vólna az Isáknak megáldozását-is; de Isten ezzel nem akarván élni, magának tartotta minden elsö szülöttekhez való jusát, azokat mindazáltal más állat által parantsolta meg-váltatni: 2*Mós.* 3: 2. 15: 2. 22: 29, 30.

III. Harmadik dolog itt, Ábrahámnak magavisélése e' parantsolat iránt; melly ez: Nem vonogatja magát Ábrahám ettöl a' parantsolattól, 's ahoz való engedelmességtöl, hanem enged az Isteni parantsolatnak: mert úgy vagyon, igéretet vett vólt az Isákban néki támasztandó magról, melly viheti vala ötet e' dologban való maga meg-hátrálásra, mivel annak az igéretnek ez ellene láttatik vala állani; de úgy itélt, hogy még *a' halálból-is Isten fel-támaszthatja az Isákot*, Sid. 11: 19. Igy hitit épen és tisztán meg-tartván enged, mivel nem tartozik vala azt hinni, hogy Isák általa meg ölettessék; hanem azzal, hogy magát egészen arra el-kéßítené, a' dolognak ki-menetelit bizván az Istenre: mert akár akarná Isten, hogy Isák épen meg maradna, az ö felöle való igéret így nem hibáznék: akár pedig meg engedné ölettetni, gondolja vala a' szent Pátriárka, hogy e' hív és bölts Isten parantsolatja nem fog az igéretnek ellene állani; mivel ez a' hatalmas Isten ötet a' halálból is fel-támaszthatja, és így az ö általa 's belöle támasztandó mag iránt való igéretit-is bé-töltheti, 's bé-is tölti.

IV. E'

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

IV. Ez gondolattal lévén Ábrahám, nem halogatja Isten parantsolatjához való engedelmeſségét, hanem jó reggel fel-kél, a' dologhoz kéſzül, maga mellé véſzi Isákot, 's két ſzolgáját, három napi útozás után mégyen közel a' helyhez, 's még meſzſzére meg-eſméri a' helyet, mellyen ezeknek véghez kell meñi. Ugy itélnek némellyek, hogy azonn a' hegyē néki még meſzſzére meg látſzott tüznek oſzlopából eſmérte azt meg Ábrahám. De e' bizonytalan dolog. Elég az, a' véle való tselédit el hagyván, maga mellé véſzi Isákot. A' mit itt némellyek gondolnak, hogy ezen útjában Isákot a' Sátán arra öſztönözte vólna, hogy magát ebben a' dologban hátrálja-meg; fundámentom nélkül való dolog: söt hihetö, hogy Isten gondviſelésére magát bizó indúlattal lévén engedelmes és ſzelid Attyával való beſzélgetéſsel ment, míg a' helyre jutnának: vólt még is e' nagy dologban valami homály elméjében; mert midön látná, hogy minden dolgok el kéſzíttettek az áldozatra, de nem tudná mi lenne az áldozatra való állat, azért azt kérdi Attyától: *Atyám, hol vagyon az áldozatra való állat?*

V. Mivel Ábrahám mind az egéſz dolgot titkolta idejig Isáktól, erre az ö kérdésére való feleletben Isten Ábrahámnak nyelvét úgy igazgatja, hogy a' mi lejendö vala, azt mondaná-ki, 's így felel: *Gondot viſel Isten magának az áldozatra való bárányról* Ugy látjuk, a' kit meg-áldozandó vala, báránynak nevezi; nem ſzól ſemmit vagy a' maga elméje, vagy a' dolognak ki-menetele ellen. Amaz ellen nem; mert a' mint a' Kriſtus Báránynak neveztetik, úgy Isák-is neveztethetettt annak. Annál inkább nem ſzólott a' dolognak ki-menetele ellen; mert az ö ſzándéka ellen Isák helyett koſt rendelt Isten, a' melly ö helyette áldoztatott-meg Ábrahámtól.

VI. Ezt követö dolog, melly itt meg-gondolásra már bé jö. Ezeknek *executiója*, melly ez: Az Istentöl ki mutattatott helyre Ábrahám Isákkal el-érkezvén, meg-köti Isákot, 's téſzi ötet az el-rakott fara, véſzi *fegyverét* hogy meg-ölje. Itt egy Sidó Doktor okoskodik, 's azt mondja: hogy ekkor menten ki-ment az Isák lelke, és mikor ſzólana az Angyal Ábrahámnak, meg viſſza-tért belé. De ezt ne tsudáljuk, mert illyen bolondságok eleg van nékiek; hanem gondold meg itt ember, mit tsinált a' lélek és teſt, mi gondolatot indíthatott Ábrahámban az atyai indúlat, és az Isteni parantsolat? kétség kivül amaz *nét*, ez *úgy*at ſúgott elméjébe. Itt is a' Sidóknak vélekedések ez: hogy az Isák maga ajánlotta magát a' halálra, mivel az elött attya tiſzteleti ellen vétett vala; de ez is fundámentom nélkül való dolog. Az hihetöbb, hogy (a' mint az Ábrahámnak ſzükségesis vólt azt tselekedni) midön közelítene ennek a' dolognak *executiója*, erre el-kéſzítette Ábrahám az Isák elméjét, 's meg-jelentette néki az Isteni parantso-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

parantsolatot, annak való engedelmeſségnek ſzükséges vóltát; az Iſten igéretinek állandóságát; az Iſtennek halottaknak fel támaſztásában való hatalmát: a' mellyekkel könnyen reá vette 's vitte az ez iránt való engedelmeſségre, a' minthogy nem-is rugódozott attya akaratja 's tselekedeti ellen. Ez mind Ábrahám, mind Isák magok viſelésekről mit ir Chryſoſtomus, nem lehet le nem irnom, kivált' azokért, a' kiknek kezekben nem forog; ki igy ſzól: *Oh kegyes lélek! óh erös lélek! óh léleknek nagy ereje! óh az emberi, 's teſti minden indúlatot meg-gyözö okoſság! Tsudálkozzam-é, vagy el bámúljak a' Pátriárka lelkének erején, avagy a' Gyermeknek engedelmeſségén? hogy egyik-is ſemmit Iſten parantsolatja ellen nem rugódozott, nem tartotta e' dolgot nehéznek; hanem mindenekben engedelmeskedett a' fiu, a' miket az attya tselekeſzik vala; és mint a' bárány, az óltárra jekütt, várván magára attya öldöklö kezeit és fegyverét!*

VII E' dologban való okos maga viſelését mind Ábrahámnak, mind Isáknak jó vég követte. Mert midön Ábrahám épen ſzándékát végbe vinné, a' Jehova Angyalról meg-tiltatik, meg-ditsérvén hitit, és a' ſzerint való engedelmeſségét, mondván: *Moſt látom hogy Iſtenfélö vagy, hogy nem kedveztél a' te egyetlen-egyednek én érettem.* Ez az Angyal nem teremtetett Angyal vólt, hanem maga az Iſten Fija; ki nem terméſzet, hanem tiſzti ſzerint Angyal; ki ottan-ottan teſtet vévén fel jelent meg az Atyáknak, hogy azzal a' még valaha valósággal fel-véjendö emberi terméſzetinek jelét nékik mutatná-ki, abból tetſzik-meg, hogy magának azokat a' dolgokat tulajdonitja, mellyek az Iſteneji; úgyan is 12 ỳ. azt mondja Ábrahámnak: *Nem kedveztél a' te egyetlen-egyednek én érettem.* Nem teremtetett Angyalért nem kedvezett vala Ábrahám Isáknak; hanem az Iſtenért: nem-is Angyalt illet vala ez az áldozat: nem-is Angyal próbálta vala meg az Ábrahám hitit. Ehez való az-is, hogy máſod rendben ezen Angyal kiáltja azt az égböl: *Magamra esküdtem, azt mondja az UR, megáldalak téged, és meg-ſokaſitom a' te magodat!* Sólt. 16. Ez egyik ſem illik teremtett Angyalhoz.

VIII Ennek a' Jehova Angyalnak mi rendelése vólt tovább ezen dologban, meg-mondja az Irás. Ez: hogy midön Ábrahám fel emelné ſzemeit, egy ſzarvánál fogva meg-akadott *kost* lát a' közel való puſztában, és azt elö hozván Isák helyett meg-áldozza. A' mit ez iránt-is mondanak némelly Sidó Doktorok, hogy azon *kos* az elött két ezer eſztendövel teremtetett vólt, még pedig a' hatodik napnak eſtvéjén, a' több tudományok közzé való. Itt inkább méltó meg-jegyezni az Iſteni gondviſelést ebben a' dologban; melly minden dolgokat úgy igazgatott, hogy az Ábra-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

hám itt való minden dolgainak öröm lenne vége: és mind az ö áldozatja végbe menne; mind Isák épségben meg maradna; mind ö, hiti és engedelmesége iránt ditséretet nyerne: mellyben való meg-erösödésének jele a' vala, a' mit végre tselekezik Ábrahám.

IX. Hogy Ábrahám ezen dolognak örökké fenn maradandó *monumentum*át akarta hagyni, a' minthogy méltó is vólt, e' végre azért azt a' helyet nevezte יהוה יראה *A' Jehova meg látja*; vagy, a' Magyar fordító szerint: *Az UR gondot viſel.* E' nevezetnek alkalmatosságát vötte az Ábrahám abból a' feleletből, mellyet tött vólt e' Szent ember Isáknak, ℣. 8. Ugyan is mind gondolta, mind látta ezt, hogy a' mit Isten igazgatásából felelt vólt az ö áldozatról kérdezkedö fijának Isáknak, ezen a' helyen bé-tölt az; mert az Isten gondot viselt ott valósággal az áldozatra. Ezután egy meg-jegyzésre méltó dolgot tészen a' históriát iró Móses; melly ez: Hogy attól az idötöl fogva szokott 's bé-vött példabeszéddé vált ez: *Hogy az Isten hegyén gond viſeltetik.* Mellyel azt jelenti Móses: 1. Hogy az Ábrahám idejétöl fogva az ö idejéig valamennyire az a' nevezet változott, úgy hogy a' mit igy mondott-ki Ábrahám, *Gondot viſel az UR;* a' már igy mondatnék-ki: *Az UR hegyén gondot viſelnek, vagy gond viſeltetik.* 2. Hogy Ábrahám ideje után ezzel a' példabeszéddel éltenek az ö Maradéki a' nehéz, terhes, kétséges és nyomorúlt 's meg szorúlt állapotban: mellyel arra intettettenek az ollyan igyben forgó személyek, hogy az Ábrahám példájával lelkeket erösítenék-meg, és az ö szükségekben várnák hit által mindenkoron az Istennek segitö kezeit.

I. Tudomány.

Noha az Istennek az ö Szentei körül való bölts gondviselésének rendiben, gyakran vetödik a' hivö ember elejibe ollyan dolog, mellynek kétséges és szokatlan vólta miatt, sokféle ütközet, okoskodás, söt tsüggedezés esik az elmén; de az igaz hit, és az Isten ki-jelentett akaratjához minden engedelemre való készség mind azt meg-orvosolja, az emberrel az Isten útai iránt maga szájára téteti kezeit, Isten tetszésének helyén való hagyására, 's arra hajtja, hogy minden igyében való szava e' légyen: Az UR gondot viſel. Ezen Tudományban illyen dolgok vañak; mellyeket bövebb értelemért rendre vegyünk-fel.

1. *Az Istennek, szentei körül való gondviselése bölts.* Ki mond ennek ellene? mert azt tselekedvén, az egész Irásnak ellene mond. Nézd meg itt a' jelen való dologban, az Isteni gondviselésnek és munkának rendit és folyását; tsekély elme mititélhetne ebben, hova 's merre döl itt a' dolog? Nagy hitü, 's Isteni jelenésekhez szokott ember vólt az Ábrahám; még-is e' vele el-kezdett dolognak mi lesz vége, 's hová mégyen-ki, semmit nem tud ben-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

tud benne. Ezért Él így az Éneklö, *Sólt.* 36: 7. *A' te itéleted mélység.* Sólt 97: 1- irja-le az Éneklö az Istent nagy és mindenek felett való *Majestást*; mellyet a' többi között 2 ỳ. abban helyheztet, hogy *Felhö és homályosság vagyon az Isten körül.* Melly mit tészen egyebet; hanem hogy nem láthatja az Istenben mi vagyon senki, hanem a' mennyiben az ö munkájiban 's beszédiben magát, mintegy pólából, ki-fejtegeti: mikor ki-jelentis Isten magát, nem láthatja még Mózes az Isten barátja és hív szolgája-is elöl az Istent, hanem tsak hátúl: 2*Móf* 33: 23. Igy *Sólt.* 139: az Eklésia tulajdonít az Istennek ollyan gondviselést, mellynek elötte az ember az égbe hijába hág; a' pokolra haszontalan száll; hijába vészen magának hajnalhoz hasonló szárnyakat; haszontalan vészi magát setétséggel körül, hogy magát, 's dolgait el-titkolja: okát adja 6 ỳ. *Mert tsudálatos az Isten tudománya, feljebb való az ö nála, 's nem juthat oda.* Lásd, *Jób.* 11: 7, 8, 9, 10. Jegyezd-meg: *Az emberi valóság, böltseség, 's hatalom nem egyéb hát, hanem merö azon semmiség*

2. *Az Isteni gondviselésnek rendiben, gyakran vetödik az ember elejibe ollyan dolog, mellynek kétséges volta miatt sokféle ütközet, okoskodás, söt tsüggedezés esik az elmén.* Benne vólt ebben a' dologban Ábrahám, ha valaki benne vólt; minden ö próbájiban, de kivált az ö Attya háza 's lakta földéből való ki-hivattatásban, benne vólt ebben a' le-irtt próbában-is. A' ki ezt tagadja, vegye-fel tsak a' házasság dolgát, és gyermekei 's háza népe állapatjában lévö próbájit, 's könnyü meg-ítélni mit tett itt az Ábrahámnak parantsoltatott Isák áldozatja; mert ha tsak a' rendes halála-is szerelmesinknek nagy, és sok gondolatot szül elménkben, hát illyen parantsolat, kivált egyetlen-egy iránt! Nem tsuda, hogy az Irás az ember életének folyását *útozásnak és bujdosásnak* hívja 's mondja; a' mint *Sólt* 119. 's a' t látjuk. Igy nevezi Ábrahám-is magát *bujdosónak* 's *jövevénynek*, 1Móf 23: 4. Jákób szintén így nevezi magát, 47: 9. A' bujdosónak kivált idegen földön dolga ez: hogy ha idejig útozását egy úton folytatja-is, de idövel kétfelé ágazó útra talál, nem akar viszsza terni, mert már messze ment; egyik út felöl sem tudja ha tzéljára viszi-é, nem-é? de ugyan tsak egyiknek néki indúl, Istenre bizván magát. Illyen az ember élete 's dolga; a' melly körül valami van, mind Isteni gondviselésböl esik: itt van helye Idvezítönk szavainak, *Egy haj szál sem esbetik fejünkröl Isten tudása nélkül* Mát. 10: 30. Az által néha életünknek egyenes útjára, néha jövevényre; néha világosságra, néha setétségre; néha örömre, néha szomoruságra; néha békesegre, néha háborúságra; néha bövségre, néha szükségre vitetünk: mind ezek által elég dolog vetödik ellenünkben, mellyböl ütközetbe, söt tsüggedezésbe esünk. Lásd, *Sólt.* 42. *és* 73.

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

3. *Ezeknek orvoſsága a' hit, és az Iſten ki-jelentett akaratjához minden engedelemre való kéſség; melly a' hívö embert ſok jóra 's arra viſi, hogy azt mondja: Az UR gondot viſel.* Ábrahám maga példájával bizonyitja ezt: Kinek az Iſten parantsolatjához való engedelmeſségének mi vólt egyéb fundámentoma, hanem az ö *ſemmiségének meg-eſmérése*, (: mellyel által látta, hogy nem Ura ö magának, hanem az Iſten URa néki :) *és a' hit.* Ezt erösíti Sz. Pál, *Sid.* 11: 18, 19. *Hit által áldozta-meg Ábrahám Isákot, midön meg késírtetnék, és az ö egy-ſzülöttét áldozza vala-meg az, a' ki igéretet vött vala; a' kinek mondatott vala: Isákban hívattatik a' te magod! gondolván, hogy ötet a' halálból is fel-támaſztani elégséges az Iſten; a' honnatis, mintegy haſonlatoſságba vette-viſſza a' halálból.* Melly ſzavaiban nyilván mutatja az Apoſtol, hogy ez az Ábrahám halottaknak fel-támadása iránt való hiti, mind néki, mind minden híveknek az Iſtennek való engedelmeſségeknek fundámentoma, még a' lehetetlennek látſzó dolgokban-is. E' mellett hitte, hogy a' Kriſtus az Iſtennek egy-ſzülött Fija amaz áldott mag, ki feje és 'sengéje a' híveknek a' halottakból való fel-támadásban, az idönek tellyeſségében leſſ mi érettünk áldozattá, és minden népeknek meg áldattatásoknak okává; Ki-is (: még pedig abban a' helyben :) mind meg-halandó, mind fel-támadandó vala. Ezek vitték hát ötet az engedelmeſségre; így tölt-bé, a' mit mondott vala: *Gondot viſel Iſten.* Igy kell meg-mutatni minden híveknek, hogy ök fiak, leányok, ſzolgák és ſzolgálók, söt ſemmik, 's azt kell tselekedni a' mit Iſten mond.

II. Tudomány.

Soha tehát az Iſten gondviſelése ollyan nagy eröben az ember körül meg-nem látſzik, mint a' kétséges és ellenkezö dolgokban: de a' hit-is ſohol nints ollyan munkás, mint a' hol az ember maga dolgaiban egéſſ világoſságot nem lát, hanem Iſtenre hagyja magát, 's azt mondja: Gondot viſel Iſten.

Az Izraelnek Egyiptomból való ki-hozásában való Iſten munkájáról így ſzól az Irás: hogy Iſten azt *Erös karral tselekedte.* A' karnak ereje a' leg-nehezebb munkának boldogúl való végbenvitelében tetſzik-meg. Illyen vólt az Iſten ſzabaditása; mert ollyan dolgok közzé tétettetett vala az Izrael, hogy elötte víz, utánna tüz vala, mikor a' veres tenger mellé ſzoríttatnék; ki-látſzott hát itt az Iſteni gondviſelés: de a' hitnek ereje-is Móſesben egyſzer inkább ki-nem tetſzett, mint akkor, mikor hit által Iſten parantsolatjából páltzájával meg-üti a' tengert, 's ketté vágja. Ha itt a' teſttel és vérrel tanátskozott vólna Móſes, mi lett vólna? mert ollyan mélységnek 's annyi vizeknek ketté való válását egy páltza ütéſsel elhinni, az meg-nem engedte vólna. Ezen kétséges dolgok között való hit erejének

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

erejének, és a' szerint az Isteni gondviselésnek elég példáját látjuk Isákban, házasságában kiváltképen: Jákobban minden bujdosásában, Lábánnal 's Esauval való dolgaiban; de kivált a' Jehova Angyallal való küzködésében, 1 *Mós* 32: 24--29. mellyben a' hit mit tselekedett benne, meg-mondja *Hóseás* 12: 3, 4. *Az ö erejével küzdék az Istennel, meg-gyözé, síra és könyörge néki, áldást-is nyere.* Ezen dolognak példája Dávid minden bujdosásában; ki néha bolonddá is tette magát: de a' mi nagyobb, meg-éhezvén reá veti fejét, hogy a' szent kenyereket, mellyekből nem vala senkinek szabad enni a' Papokon kivül, az URnak asztaláról el-viszi 's meg-eszi: 1 *Sam.* 21.

III. Tudomány.

Atyáinknak, Anyáinknak, Szerelmesinknek tölünk való el-válásokkal 's halálokkal, nem hal-meg az Isteni gondviselés körülöttünk; söt ahoz akkor esünk közelebb, mikor támaszink mellölünk el-esnek.

Mindenkor 's mindenekben igaz az Ábrahám szava, *Az UR gondot visel.* Ez az Isten Háza szava-is, *Sólt.* 68: 6. *Az árváknak Attyok, az özvegyeknek örizöjök az UR.* Az Isten-is így szól: *Hívj segédségül engemet a' te nyomoruságodnak idején, és én meg szabaditalak tégedet.* Sólt. 50: 15. Ugyan nevezetes dítsérettel énekel az Istenben bizóknak bóldogságokról az Enekló, *Sólt* 146: 5, 6, 7. *Bóldog a' kinek reménsége vagyon az ö Urában és Istenében, ki a' mennyet és a' földet teremtette: mert ö a nyomorúltaknak itéletet szolgáltat; az éhezöknek eledelt ád; az UR szabadítja-meg a' foglyokat.*

Haszna ezeknek.

Itt fundáltatik az Isten híveinek minden szenvedésekben való vígasztalások; mivel igaz az, a' mit énekel az Eklésia, *Sólt.* 125: 2, 3, 4. *Az UR az ö népe környül van mind örökké, 's nem marad-meg a' hitetleneknek páltzájok az igazak sorsán, hogy az igazak semmi hamisságra ki-ne nyújtsák kezeket.* Melly nyilván mutatja, mire való az Isteni kéz a' hívek felett; mert nem akarja Isten, hogy a' hívek a' világgal el-vesszenek. Nem kell hát soha az Isteni gondviselés iránt kétségbe esnünk; hanem futnunk kell az Isten után, 's bizzuk magunkat Ábrahámmal az Istenre e' szóval: *Gondot visel az UR.* De ide tudomány kell; mert az Isten velünk nem bánik úgy mint valami tökével, hanem értelemmel és akarattal fel-ékesítetett emberekkel. A' tudomány mellé hit kell, mivel az együtt jár az Isteni gondviseléssel, a' mint szól Szent Péter, 1 Level. 1: 5. *Istennek ereje által öriztetünk, hit által az idvességre,* alább azt-is hozzá adja, *a' kisértetekben.* A' hit mellett kell járni a' *reménségnek;* azzal a' *békeségestürésnek;* és az Isten parantsolatihoz minden engedelmességre való kedvségnek, melly ha próbával van-is egybe gyakran köttetve, de az a' híveknek, 's mind végig a'

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

hitben és engedelmeſségben meg maradóknak ditsöségekre ſolgál, mivel az a' próba drágább a' hivekben az aranynál. Ugyan ott, *Sólt.* 6: 7, 8. Igy nem áll el mellölünk ſoha az Iſteni gondviſelés: mert ez az alázatoſságnak jele bennünk; Iſten pedig azokra ſorgalmatoson néz. *Sólt.* 138: 6.

ALKALMAZTATÁS.

Akárki által látja, hogy ez Ábrahám ſavaiból való Letzkét mi ok adta nékem ſájamba. Mert e' ſomoru, gyáſos és ſiralmas alkalmatoſsággal Ábrahám ſavaiból, Ábrahám felett kellett nékem, a' mennyire hozzá való indúlatbéli erötlenségem engedte, ſólanom Kitsoda ez az Ábrahám, meg-kell mondanom: Ez ama' néhai Ábrahámi élettel, ajándékokkal, hittel, reménséggel, békeséges-türéſsel gazdag; gyermekiben, ſerelmesiben, 's világi dolgaiban ſok próbát Ábrahámi *conſtantiá*val ſokſor elviſeltt Méltóságos Ur, N. Bartsai BARTSAI ÁBRÁHÁM Uram; kinek hideg teteme majd eleven ábrázatban elöttünk fekſik, 's el-kéſzittetett, hogy ſok bujdosása 's hányattatása után örökös házába a' koporsóba tétetſék. Kinek eredetiröl, életéröl, dolgairól, én moſt ſokat nem ſólhatok; mivel leſſ alkalmatoſság, mikor az böven elö beſéltetik: ha ſólanék-is nem mondhatnék egyebet, hanem a' mit az ötet eſmért, mind idegenek, mind közelvalók, mind vér ſerint való Attyafiai, mind Szerelmeſi, mind Iſten ſolgáji, mind egéſ háza népe, mind jobbágyi ſájában forog: *Ez nem méltatlan viſelte az Ábrahámi nevet!* úgy látom úgy tetſett Iſtennek, hogy a' mit moſtanság nem kivántam vólna látni 's ſólani, azt kell könyvezö ſemekkel ſólanom: de ugyan tsak nem halottaknak ſólok, hanem élöknek kell beſéllenem; úgy pedig, hogy Ábrahám ſavainak alkalmatosságával a' meg-ſebhetett Lelkeknek enyhüléſt ſerezzek. Ebben-is moſt nem ſólok az Iſten Házának; nem annyira közelvalójinak: mert ezekhez való ſóra a' Temetéſi alkalmatoſság rendeltetett. Azért tzélomra ſietek.

1. Azért ſólitlak-meg tégedet, e' nagy Ábrahámi jámborsággal, kegyes élettel, hozzád, kis Isákodhoz nagy ſeretettel viſeltetett, édes Abrahámod mellett gyáſos ſívvel ülö és ſiránkozó Árva, Méltóságos Imperialis Grófi *Teleki* Háznak egyik Tsemetéje, Méltóságos *TELEKI KRISTINA* Aſſony! Nem azért, hogy gyáſos 's bokros keſerüségednek tüzére olajat öntsek; 's régi ſok ſebeidet, mellyek közzül még eddig is némelly bé-nem gyógyúlt, fel fedezzem 's sértegeſsem: hanem, hogy avagy tsak moſtani keſerüségidet enyhitsem.

Mikor a' vén Simeon Mária meg tiſztúlásának 's a' Kriſtus bé mutatásának idején a' Jérusálemi Templomban *perorála*, minden jót, 's következendö gonoſt el-monda a' Kriſtus felol; utóljára fordúl Máriára a' Kriſtus Annyira,

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Annyára, 's azt mondja: *Luk* 2: 35. *A' te lelkedet-is által-járja az éles-tőr, hogy meg jelenteſsenek ſok ſíveknek titkaik.* A' vén Simeon a' mit mondott vala Máriának; a' te édes Atyád, Néhai nagy emlekezetü Méltóságos Teleki Mihály Ur majd azt mondotta vólt felöled: *Ennél ſzerentsétlenebb 's nyomorúltabb Leányom nem léſzen énnékem!* Ki mondaná, hogy nem éles-tőr vólt ez a' te ſívedben? annal inkább, hogy a' mit mond a' vén Simeon Máriának, 's mind édes Atyád felöled mondott, Ifjuságodtól fogva ſzüntelen magadon tapaſztaltad. Ezt mutatja elsö házaſságod; mellyben édes, jámbor, jó emlekezetü Férjed réſze iránt életed örömben vólt; de ſok óldal dolgok miatt mindennapi próbában és ſzomoruságbã forgott. Követte ezt Ura hüsége mellett példás el-esése Édes nagy emlekezetü Atyádnak! Ezt követte azon édes Férjednek halála: mellyet követett gyáſzos, bajos, hoſzſzas özvegységed; mellyben az özvegységnek hogy ſavanyu légyen kováſza, ſáma nélkül tapaſztaltad. Ezt követte az idönek folyásával a' változó idök 's dolgok miatt idegen orſzágban való bujdosásod. Ezt követte édes Férjedtől vigaſztalásodra Iſtentol hagyattatott egyetlen-egyednek nagyra nevekedö, ſzép kegyeſségü, 's ideje felett való hitü, 's Iſten gondviſelésében magát meg-nyugtatott Néhai Tekintetes Urfi Kendefi Jóſefednek mérges mirígy és halál által való el-vétele. Ezek közzé elegyedtenek ottan-ottan édes nagy emlekezetü, gazdaſzſzonyságu 's böltseségü Aſzſzony-Anyádnak, 's Vérſzerint való Atyádfiainak halálokon 's változásokon való ſok keſerüséged. Ezeket követte közelebb második házaſság által Iſtentöl néked vigaſztalásodra adattatott Ábrahámi életü, hitü, kegyeſségü Férjednek, Néhai Méltóságos BARTSAI ÁBRAHÁM Uramnak halála. Mik 's mennyik vannak még hátra? óh bóldog Iſten, tsak te tudod! De mind ezeknek tedd ellenébe; vagy melléje az Iſten kegyelmének nálad le-tétetett kintse mellett, a' feletted fenn-álló Iſteni gondviſeléſt; vólt-é ollyan igyed, és meg-fogyatkozott állapatod, mellyben úgy eltávozott vólna töled az Iſteni gondviſelés, hogy annak mindenkori jelét magad körül ne tapaſztalhattad vólna? Nem tagadom, hallottam néha ſzádból valami kis panaſzt, (:kivált azoktól való ſzorongattatáſidban 's bajaidban, kiktöl mind magad, mind édes gyermekedhez való köteleſségek ſzerint jót 's óltalmat kellett vólna várnod, de leg-több gonoſzt 's boſzſzúságot azoktól láttál:) hogy azt mondottad *Talám én vóltam az én Iſtenemnek bünösebb Leánya, hogy az Iſten azokat ereſzti reám, a' kikkel mind édes Férjem ſok jótt tett; mind a' kiknek engemet, 's gyermekemet 's annak javait kellene óltalmazni, 's azok vannak ſzomoruságunkra!* De mi vólt ennek a' panaſznak-is oka? tapaſztaltam. Nem egyéb: hanem az itéletnek egyenetlensége,

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

lensége: hogy a' kikre bizta Isten az ö Népe között az itélet-tételt, akármennyiszer menjen elejekbe az Özvegyeknek 's Árváknak panaszok, még fél fület sem adnak annak. De az emberek iránt így lévén is a' dolog, nem mondhatod, el-hiszem nem-is mondod, hogy az Isteni gondviselés el-állott mellöled; mert ha egyfelöl szomorúságnak alkalmatosági gördültenek ottan-ottan-is elödbe, Isten azt más részről örömnek és vígasztalásnak alkalmatosságival elegyítette-meg Közelebb, e' mostani szomorúságodban-is nem hagyott az Isten magadra; mert hagyott Isten édes Ábrahámod halála után is egy Isákotskát elötted. Mellyből nyilván látod igasságát annak: *Az UR sebesit, az UR kötöz bé, és azért az UR gondot visel* Azt mondod: *Árnyék ez is elöttem!* Jó az Isten, és hív; ha meg-próbálna-is benne, vedd-elö az Ábrahám hitit, 's csak azt mondd: *Gondot viſel az UR.* Itt a' vígasztalás: Isten kezeihez szoktál, 's azt gondold meg, a' mit az elsö Tudományban fel-tettem *Az igaz hit, és az Isten parantsolatjához minden engedelmességre való készség, mind azt meg-orvosólja, a' mi ütközet az Isteni gondviselés által elödbe vetödik.* Hadd azért helyben az Isten tetzését, tedd szádra kezedet, 's azt mondd: *Gondot viſel az UR.*

2. Három, gyászban édes Atyátok mellett keservö Árva Aszszonyok, néktek-is szóll ez a' Letzke. Csak nem régen édes Atyátoknak e' vala szava: *Im' mind a' három Leányomnak özvegységét meg érém; de ne féljetek, míg én élek.* Az idönek 's e' világnak mostohaságához képest, van mitöl féljetek! mert az Árvát az ág-is húzza De nem javallhatok néktek is egyebet; hanem Ábrahámnak, kinek nyomdokán járt édes Atyátok, hitit. E' légyen azért mindenkori szorongattatástok között szótok: *Gondot viſel Isten!* mert ha a' világtól mindennapi szenvedésben vagytok-is, az URtól lesz vígasztaltatástok 's óltalmatok.

Te pediglen Isten, ki szent és igaz vagy, a' kinél van a' lelki balsamom, önts a' meg-sebesedett szivbe olajat! és e' szomorú Háznak virágzó Tsemetéjit élteſsed! hogy mint Isák Abrahámnak; úgy Bartsai János, ez Ábrahámi kegyességü Méltóságos Uri Aryának, BARTSAI ÁBRAHÁM Urnak, életének, kegyességének, és minden javainak lehetsen állandó örököse!

Á M E N.

MAGYAR

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

MAGYAR NATHANAEL.

Avagy:

Az álnokság nélkúl való igaz Izraelitának, Néhai Méltóságos Nagy-Bartsai BARTSAI ÁBRAHÁM Uramnak *sinceritas*sáról való igaz tanubizonyság. Mellyet, el-takarittatásának idején, *Vajda-Hunyadon*, a' tiſzteſség-tételre, 's magát bóldog utólsó végére kéſziteni kivánó meg-jelentt ſokaság elött, a' meghóltt Urnak utólsó 's örök emlekezetü tiſzteſségére, és az igen ſzomoru Özvegy' Méltóságos *TELEKI KRISTINA* Aſzſzony' vígaſztalására, tett,

NÁDUDVARI PÉTER,

*A' Száſzvárosi Réf. Ekléſiának Plebánuſsa, és azon Capitulum*nak *Decanus*sa. 1716. eſztendöben, Sz. György havának 26. napján.

Sz. Letzke. Ján. 1: 48. *Imé az igaz Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.*

ELÖLJÁRÓ-BESZÉD.

AZ Iſten kegyelmének a' válaſztottakban illyen terméſzeti vagyon; hogy, ha tsak egy muſtár-magnyi, vagy egy ſzikrányi léſzen-is az, a' minn a' Sz. Lélek kezdi munkáját; de az Iſten Lelkének kegyelmes munkája nagyra neveli, 's a' tökéleteſségre viſzi azt. Az *Illyés* fellegetskéje tsak annyi vólt, mint egy ember tenyere; de hamar *elterjedett, 's az eget el-lepte:* 1Kir. 18. Ama' kis kö, melly ama' nagy álló képböl ki-eſett, *egy ſzempillantásban nagy hegygyé változott, 's az egéſz földet bé-töltötte:* Dan. 2: 35. Igy terjed, 's nevekedik a' kegyelem a' válaſztottakban: úgy hogy a' kegyelemnek tsak kezdetit, 's sengéjét-is nem kell meg vetni; mert az Iſten a' meg-töredezett nád ſzálat meg épiti, a' füſtölgö ſzövétneket meg-gyújtja, 's a' kegyelemnek tsak 'sengéjét-is *perfectió*ra viſzi. Nints hát az emberben annyi erö, hatalom, ha az Iſten' Lelke akar munkálódni, hogy az Iſten Lelke' kegyelmes munkájának ellene álljon; egy ſzava az Iſtennek minden eröt el-ront. De e' Világ ſem állhatna ennek ellene. Ha az *Ég* ellene áll az Iſten kegyelembéli munkájának, *egybe-*

Haáz Rezső Múzeum-Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

türi azt, mint a' papirosat: Ha a' *Nap* ellene áll, *fekete 'sákba öltözteti:* Ha a' *Hóld* ellene áll, *vérré változtatja:* Ha a' *Tsillagok* ellene állanak, *lehúllanak az égről, miként az éretlen figék a' széltöl:* Ha a' *Hegyek* ellene állanak, *el múlnak a' Báránynak színe elöl:* Ha *Tenger* ellene áll, ki-tölti az ö pohárát, és *vérré változtatja,* Jel. 6: 12,13,14. és 8: 8. Ha valamelly Birodalom ellene áll, el-romlik; *nem erövel, nem hatalommal; hanem az URnak Lelke által,* Zak. 4: 6. *A' szél a' hol akar fúni ott fú;* ki állhat ellene? *Ján.* 3: 8. A' *Fariséusok* olly dühödt ellenségei vóltak a' Kristus tudományának, hogy, mikor Sz. István prédikállott, miként a' dühös eb tsikorgatja fogait, úgy tsikorgatták ellene fogokat; úgy fel-forrott szívek, hogy majd meg-hasadott: még is az Isten Lelkének kegyelmes munkája azt tselekedte ama' nagy kemény Fariséusban, *Nikodémus*ban, hogy egyszer beszéll véle a' Kristus, 's mindjárt meg-tér, *Ján* 3. *Saulus*, miként a' vérében meg-melegedett dühött eb túrja a' tajtékot, úgy túrta az ö dühösségét az Isten Anyaszentegyháza ellen: *Spirabat minas contra Discipulos Christi;* de egyet szól Isten néki, mindjárt meg-rémül, lábairól le-esik, meg-vakúl, 's mindjárt azt kérdi: *URam! mit akarsz hogy tselekedjem?* Tsel. 9: 1--6. Ugy hogy, *miként az ördögnek Saulusnál nagyobb ereje nem vólt, úgy az Istennek nagyobb ereje Paulusnál nem vólt. Andrást, Pétert, Filepet,* tsak egy szóval hijja a' Kristus, 's mindjárt mindeneket el hagyván, Tanítványi lésznek, *Ján.* 1: 38. 's köv. ℣-ben. *Filep* találja Nathanaelt, 's azt mondja néki, *Meg-találtuk a' Názáretbéli Jésust:* ℣. 46. 's noha vastagon szóla hozzá, *Názáretből támadhat-é valami jó?* ℣ 47. de mihelyt egyet szóla véle a' Kristus, mindjárt meg-változek, 's illy *confessióra* fakada: *Rabbi! te vagy az Istennek ama' Fija, te vagy az Izraelnek ama' Királya.* ℣. 50. Kiről a' Kristus-is illyen tanubizonyságot tészen: *Imé ez az igaz Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.* A' Letzkében. Holott summáson vagyon, a' Kristusnak tanubizonysága a' Nathanaelnek *sinceritás*sáról, tökéletes vóltáról.

Magyarázat.

Ki vólt, 's mitsodás vólt ez a' *Nathanael*, ha meg-akarjuk tudni, ezeket kell meg-jegyezni: I. Ez a' *Nathanael* elöször a' Filepppel együtt a' Keresztelö János Tanítványa vólt, 's mihelyt a' Kristushoz ment, azon szempillantásban a' maga Tanítványi közzé *acceptálta*; de nem a' 70, hanem a' 12 Tanítványok közzé. Jegyezzük-meg ezt: Jákób Pátriárkától születtenek 12. Pátriárkák. Ugyan Jákób ágyékából származtanak 70 férjfiak, a' kik bé-mentenek Egyiptomba. Innét a' 12 szám, 's a' 70 szám, mind az Istenél, mind a' Sidó Anyaszentegyháznál, igen nevezetes vólt.

Ennek

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Ennek hasonlatosságára, midön az Izrael népe a' puſztában hordoztatott vólna, az Elim puſztáján 12 forrásokra, 's 70 pálma fákra akadtanak: 2 *Mos* 15: 27. Ugyan annak hasonlatosságára, a' Sidóknál vólt egy Tanáts 12 férjfiakból álló; vólt más Tanáts 70 férjfiakból álló. Ennek hasonlatosságára a' Kriſtus válaſztott 12 Apoſtolokat, és 70 Tanítványokat: *Mát.* 10: 11: ℟. Ez a' *Nathanael* a 12 Apoſtolok közzül való vólt. Kételkedel talám ebben? De kérlek! nézd-meg a' mi van, *Ján* 21. holott azt beſzélli az Évangyéliſta, hogy a' Tanítványoknak jelentette-meg magát a' Kriſtus. *Vóltanak pedig együtt Péter, Tamás, Nathanael, a' Zebedeus fijai.* ℣ 2. A' többi, a' kik közzé számláltatik a' Nathanael, vóltanak a' 12 Tanítványok közzül valók, úgy ö-is. Azonban, nézd-meg a' Tanítványoknak rendit, melly ſzerint hitta öket a' Kriſtus ezen Sz. Ján. 1 réſz. Hítta *Andrást, Pétert, Filepet, Nathanaelt*, 's a' t. veſd öſzve ezt a' 12 Apoſtolok *Catalogus*sával, melly ſzerint öket ki-botsátotta a' Kriſtus; mellyet igy ád elö Sz. Máté 10: réſz. hogy ki-botsátotta *Andrást, Pétert*, 's a' t. 's *Filep* után téſzi *Bar-tholoméust*, holott ötet az attya nevérol *Bártholoméus*nak, az-az, Tholomeni fijának nevezi; tulajdon neve pedig néki *Nathanael* vólt: mindenütt *Filep* után téſzi ötet Idvezítönk. Ezen a' tulajdon nevén ſzólította-meg itt ötet a' Kriſtus.

II Ez a' *Nathanael* vólt a' *Galilea* tartományából, *Zabulon* Nemzetségéből, *Kána kitsiny városból való:* Ján 21: 2. Itt mindjárt jusſon eſzedbe az, a' mi van *Sólt.* 68: 27, 28. holott az iratik, hogy a' Jétus Kriſtus Uj Teſtámentomi Anyaſzentegyházának Elöljárói, az Izraelnek tsak négy Nemzetségéből hivattanak; úgymint: *Bénjámin, Júda, Zabulon*, 's *Naftali* Nemzetségiből. A' *Zabulon* Nemzetségéből vóltak, *Péter, András, Filep, Simon Kananéus*, és a' *Nathanael*. Leg-többet a' *Zabulon* és *Naftali* Nemzetségében tanított a' Kriſtus. Ekkor tölt-bé a' mit mond *Eſa* 9: 1, 2, 3. a' mint világoſon tanítja Sz. Máté 4: 13, 14, 15, 16. *Názáret városát el-hagyván, méne és lakozék a' tenger mellett való Kapernaumba, Zabulonnak és Naftalinnak határiba; hogy bé-tellyesednék a' mit Éſaiás Próféta moudott*, 's a' t. De azt ſem kell el-hallgatni, hogy az Iſtennek Lelke ugyanott a' 68 *Sólt* ezeket a' Tanítványokat *Fejedelmeknek* hijja. Tsuda dolog! mennyi Méltóságos Nagy embereket térített-meg a' Kriſtus, még is ſoha egy Méltóságos embert is, egy ſzóval ama' nagy Synedriumnak egy tagját egy Tanáts urat is nem hivott, hogy Tanítványa légyen. Miért? mert a' Móſes Székit el-akarta a' Kriſtus törölni, 's a' Móſes ſzékiben ülöket akarta *exauthorál*ni, 's azokát a' Törvénytévöket meg-ſzüntetni, 1 *Móſ.* 49: 10. hogy a' Moſes ſzékibe ülö nagy Papi Fejedelmeknek ſzájok többé ne tartsák-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

meg a' tudományt: *Mal.* 2: 7. Mert az ô Teſtámentomban a' Móſes ſékiben ülök által ſólott az Iſten; oda ment a' köz Rend, 's azt mondotta: *Uram! mondd-meg, mit ſólott az Iſten?* de meg-akarta Idvezítönk mutatni, hogy, többé *ſenki nem tanítja igy attyafiát:* Jér. 31: 34. Valamennyi Tanítványt hivott azért a' Kriſtus, mind a' köz Rendből hítta; még-is azokat *Fejedelmeknek* hijja: hogy igy meg-mutaſſa a' maga Uj Teſtámentomi Orſágának terméſetit, és hogy az Évangyéliomnak prédikállása nem embernek *authoritáſsa*, hanem az Iſtennek hatalma Igy emeli az Iſten nagy méltóságra azokat, a' kik e' világ elött el-vetteteknek tartatnak. Sokan botránkoztak-meg ebben a' Jéſus Kriſtus orſágának terméſetibē. Még *Nathanael*-is azt mondja vala: *Valljon Názáretből támadhat é valami jó?* Mintha Iſten az alázatost fel-nem magaſtalhatná, 's a' Köz embereket-is a' maga Orſágában Fejedelmekké nem tehetné.

III. Erröl a' Nathanaelröl illyen tanubizonyságot téſzen Idvezítönk: *Imé igazán az Izraelita, a' kiben álnokság nintsen. Bóldog ember, a' kinek lelkében nintsen álnokság:* Sólt 32: 2. Ez a' *Nathanael ſinceritáſs*ának, tökéleteſségének le-irása. Nem meg-vetendö *conſideratio* ez itt: Valljon miért nevezi inkább Idvezítönk Nathanaelt Izraelitának, mint Jákób fijának? Noha Izrael, 's Jákób azon egy ſzemély vólt; de még-is nem egy, valakit akármellyik névröl nevezni; mert Idvezítönk Nathanaelt az ö *ſinceritás*áról ditséri, hogy nintsen ö benne álnokság, másnak meg-tsalására való meſterség: és igy erre a' tekintetre nézve, nem vólt ö Jákóbita, avagy Jákób fija; mert Jákób mind a' ſületéskor báttya ſarkát meg-ragadta, mind azután álnoksággal a' báttyától az elsö-ſülöttségét el-tsalta: 1 *Móſ.* 27: 36. 's az áldást-is el-vette, a' vén attyát Isákot-is meſterségesen rá vette. Álnok vólt hát ö míg Jákób vólt; de mikor Izraelnek neveztetett, azután nem találtatott ö benne álnokság; hanem minden dolga merö azon *ſinceritas* vólt: erre nézett a' Kriſtus. Méltán neveztetik hát Nathanael nem Jákóbitának, hanem Izraelitának, Izrael fijának; mert ö benne nem vólt álnokság, valaki meg-tsalására való meſterség; hanem vólt *ſincerus*. Ez ám az Iſteni böltseség, melly valakinek tsak el-nevezésében-is világoson ki-tetſzik.

De valljon kitsoda az álnokság nélkül való Izraelita? Izraelita ugyan az, a' ki Jákóbtúl ſzármazott teſt ſerint, 's az Iſten ſövetségében az egéſz Izrael Nemzetségével együtt külsöképpen benn vólt. De nem elég ez arra, hogy valaki valóságos, álnokság nélkül való Izraelita légyen. Hanem az álnokság nélkül való Izraelita az: 1. A' kinek ſive egyenes és tökéletes az Iſtenhez; a' ki egéſzen a' maga ſivét arra adta, hogy az Iſtent ſereſſe, és tökéle-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

tökéletesen övéle járjon, e'szerint: *Járj én előttem, és légy tökéletes:* 1Mós. 17: 1. Nem hiba, vétek, és fogyatkozás nélkül való szivet tészen ez; mert e' világon ollyan ember egy sintsen: hanem tészi a' szivnek egyenes és tökéletes szándékát az Istennek szeretetire, 5*Mós.* 6: 5. *Mát.* 22: 37. melly szivben semmi el tökéllett szándék, indúlat nintsen arra, hogy valaha Isten ellen vétsen *Sólt.* 73: 1. Illyen vólt a' Nathanael. 2. A' ki tökéletes szivel lélekkel igyekezik az Isten előtt kedves dolgokat tselekedni, 's az Isten parantsolatinak engedelmeskedni; a' mint szól maga felöl Ezékiás, *Ésa.* 38: 3. Ezt a' két dolgot fejezi ki Ásáf, *Sólt* 73: 13. hogy *az ö szivét tiztán tartotta, és kezét ártatlanságban mosta.* Illyen vólt a' Nathanael. 3. A' ki a' kegyesség gyakorlását, 's az igaz Vallás szerint való Isteni szolgálatot nem hipókritaságból, nem valami *religiosus dolus*ból viszi véghez, mint a' *Farisé-usok*, a' kik *az útszáknak közepein, 's szegeletein állottak-meg, hogy láttatnának az emberektöl,* Mát. 23: 5 és 6: 5. hanem magános helyet keres, hogy titkon vigye véghez kegyesége munkáját. Illyen vólt Nathanael; ki felöl Idvezítönk azt mondja: *Mikor a' fige-fa alatt vólnál, láttalak:* Ján. 1. 49. Mit mivelt ott? Bizony nem alutt, nem henyélt, mert azért ditséretet nem érdemlett vólna; hanem a' maga igaz Vallása szerint való kegyességbéli munkáját vitte véghez titkon, emberek szemek elöl magát el-zárván: *Róm* 2: 28, 29 4. A' ki az emberek között való *conversatió*ban magát úgy viszeli, hogy egyenes, igaz, álnokság nélkül való tökéletes szivet viszel minden emberekhez, annyira hogy ugyan köz példabeszéddé váljék az emberek köztt felöle ez a' titulus: *Ez az igaz Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.* Illyen vólt a' Nathanael; kire Idvezítönk az ö tiszteséges, egész, tökéletes, álnokság nélkül való életéért ezt a' titulust ruházza: *Ez igazán az Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.* Ehezképest, noha a' több *respectus*okra nézve, a' több Tanítványok is igaz Izraelitákvóltak; de ez utólsó *respectus*ra nézve egyikis ezt a' titulust úgy, mint Nathanael, meg-nem érdemlette. Meg felelt hát igazán a' maga nevének *Nathanael;* melly annyit tészen: *Isten ajándéka.* Ezekből ki-jönek már illyen

TUDOMÁNYOK.

I. *Az Isten, a' tökéletes, egyenes, hipókritaság nélkül való szivet szereti.* A' Letzkében. *Ésa.* 38: 3. Az Isten az embertöl mindeneknek elötte a' szivet kivánja. *Add énnékem édes fijam a' te szivedet:* Péld. 23: 26. Régen az Isten minden áldozatban, az áldozatoknak veséjit, belsö részeit magának kivánta. Igy a' te szivedet, ember! Az Isten az elsö-szülöttet maga számára választotta. Elsö-szülött az emberbe a' szív, a' készittetik meg elsöben tökéletesen: méltán kéri hát Isten, *Add énnékem édes fijam a' te szivedet.* Az Is-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

ten nem-is néz az emberben semmit, csak *a' szivet.* 1Sam. 16: 7. Jól tudta ezt a' Dávid. 1*Krón.* 29: 17. Ugy bizony nem-is gyönyörködik semmiben; hanem a' szivnek tökéletességében, *sinceritássában*, abban *az igasságban melly a' vesékben vagyon* Sólt 51: 8. Keresve keres az Isten illyeneket: *Ján.* 4: 23. meg-betsüli ezeket: 1*Pét.* 3: 4. a' maga Házába viszi lakni: *Sólt.* 15: 2. az Isten Házának javaival meg-elégíttetnek: *Sólt.* 65: 5. Oh melly *bóldog az az ember, a' kinek lelkében nintsen álnokság!* Sólt. 32: 2. *Jó az Isten azoknak, a' kik tiszta szivüek:* Sólt 73: 1. Add hát Istennek a' te szivedet: 's tiszteljed, *szereszsed Istent tellyes szivedből, tellyes lelkedből, és minden erödből:* 5Mós. 6: 5. Ha a' te kis darab húsból álló szivedet nézed-is, úgy látod, három szegeletün formálta azt Isten; mellyel-is maga számára petsételte azt, hogy ezt mondhassa: *Jó minékünk itt laknunk, tsinályunk itt három sátort,* egyiket az Atyának, másikat a' Fiunak, harmadikat a' Sz. Léleknek: *Ésa* 57: 15. *Mát* 17: 4. Egy szived vagyon, ne oszd-meg azt; ne add felét az Istennek, felét az ördögnek: ne fogadd-meg az ördög szavát, a' ki a' Salamon elött perlekedö gonosz aszszonnyal együtt azt mondja: *Vágd ketté az eleven szivet, se nékem, se néki ne légyen:* 1Kir 3: 26. Add az ö annyának az Isteñek azt viszsza. Ugyan-is, hogy tsinálhatnád a' te szivedet ményországgá-is, hogy Isten lakjék ott; pokollá-is, hogy ördög lakjék ott? hogyhogy szolgálhatnál két egymással ellenkezö Urnak? Ne légy hipókrita; mert annak a' Krisztus sem tuda mit mondani egyebet; hanem ezt: *Akár hév vólnál, akár hideg vólnál,* tudnám mit kellenék tselekednem; *de minthogy lágy-meleg vagy, ki okádlak az én szájamból* Jel 3: 15, 16.

II. *Az igaz valóságos keresztyén ember úgy szereti az Istent, 's úgy igyekezik járni az Isten parantsolatinak útaiban, hogy tudva, szánt-szándékkal, felemeltt kézzel Isten ellen nem jár, és az ö akaratjával ellenkezö dologban nem gyönyörködik.* A' Letzkében. Ez az igaz Izraelita. Mert a' ki némelly dologban igyekezik járni Isten szerint; némellyekben pedig a' testnek kivánsága, e' világ, és az emberek tetszések szerint; nem valóságos keresztyén az: mert az ollyan ember a' maga hatalmában gondolja lenni mind az *idöt,* mind a' maga *tselekedetit,* mintha szabadsága vólna néki szolgálni a' testnek, az ördögnek, és e' világnak. Ugy ki vett pedig az Isten az embernek hatalmából, *arbitrium*ából minden *idöt,* hogy nem szabad abban tsak egy szempillantást is el-tékozolni. Nem mondhatja senki ezt: URam! az idö enyim, 's tiéd; mert abban egy szempillantás sints az ember kezében. *Ma, ha az ö szavát hallándjátok, meg-ne keményitsétek a' ti szivetteket.* Sid. 3: 7, 8. Minden napot *Mának* hivnak: minden nap az Istené hát. Innen mondja ugyan-ott Sz. Pál, ℣. 13. *Intsétek egymást minden napon, míg neveztetik a' mái*

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

a' mái nap. Nints hát az ember hatalmában az el-tékozlásra semmi idö; De nints az embernek *tselekedete*-is a' maga hatalmában; hanem az Istentöl, és az ö akaratjától, 's törvényétöl kell a' valóságos keresztyén embernek függeni; *tellyes szivéből, tellyes lelkéből, és minden erejéből* kell az Istent szolgálni; hogy ezt mondhassa: *Én minden munkámat a' keresztyéni Vallásnak gyakorlására adom, hogy botránkozás nélkül való lelkem esméreti légyen mind Isten, 's mind emberek előtt mindenkor.* Tsel. 24: 16 Illyen vala *Noé*, 1Mós. 6: 9. *szüntelen az Istennel járt Énok*, 1Mós. 5: 22. *Ábrahám is*, 1Mós. 17: 1. *Jósiás* Király is, 2*Krón* 24: 2. A' valóságos keresztyén úgy igyekezik járni az Istennek útaiban, hogy magát az Isten itéleti alá meri botsátani, ezt mondván: *Avagy nem látja é az Isten az én útaimat? és minden lépésimet nem számláljaé-meg? Ha én tsalárdsággal jártam, avagy az én lábam álnokságra sietett; az ö igasságának mérö serpenyöjével mérjen-meg engemet, és menjen végére az Isten az én tökéletességemnek.* Jób. 31: 4, 5, 6. A' valóságos keresztyén, olly tökéletességben igyekezik járni, hogy kérve kéri az Istent: *Kísérts-meg engem erös Isten, és lássad az én lelkemet; próbálj-meg engemet, és lásd-meg az én gondolatimat. És lásd-meg, ha bokrusságodra való úton járok: és hordozz engemet tökéletes úton.* Sólt. 139: 23, 24. Azt mondod: Ritka ma az illyen ember. En-is azt mondom; ha ritka, bizony ritka hát a' valóságos keresztyén-is. Kevésnek mondhatná ma ezt a' Krisztus: *Imé ez az igaz Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.* Nehéz ma a' meg-veszteget ödött erköltsü emberek között meg-nem veszteget ödni: A' bordély-házban a' szüzeséget, a' latrok barlangjában az igasságot meg tartani: Egyiptombã tisztа életü Józseffé; Sodomában igaz Lóttá, maradni. De tsak meg-marad ez az igasság, hogy *perfectus*, bün nélkül való soha senki nem lehet; de *sincerus*, tökéletes, valóságos keresztyén lehet: a' ki t. il. úgy kiván járni az Isten útaiban, hogy ha lehetne soha az ö Istenét meg nem bántaná: az ö parantsolati ellen való dolgokban nem gyönyörködik: és mikor gyarlóságból vétkezik, tökéletesen meg-tér, tellyes szivel lélekkel keresi az ö Istenének kedvét.

III. *A' szelid, kegyes, alázatos, emberek között való* conversatióban *magát álnokság nélkül viselö embert, az Isten életében mind maga meg-betsüli, mind májokkal meg-tisztelteti; hólta után pedig halhatatlan emlekezetben hagyja.* A' Letzkében. 1*Pét.* 3: 4. *Ján.* 12: 26 Ki-mondja itt a' maga *vox*-át Sz Pál, 1*Tim* 4 8. hogy, *a' kegyesség mindenre haszнos: és igéreti vagyon annak e' világon, és a' más világon való meg-jutalmaztatásáról.* Ditséretes emlekezetek vagyon a' kegyes, szelid embereknek ma-is mind az Irásban, mind az embereknek szájokban; söt bizony maradékokra-is által-mégyen kegyes-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

kegyeſségeknek haſna, 's azokban-is bóldog emlekezetek él. Ugy megbetsüli Iſten azokat ez életben, hogy tsupán tsak ö reájok néz, hogy a' népet el-nem veſzti: ök állanak kereſztül Iſten elejibe: ök tsinálnak kófalt magokból Iſten ellen: ök állanak a' törésre, hogy a' népet tölök ne vághaſſa Iſten; mert az elsö vágás rajtok eſnék. Ugy meg-betsüli az Iſten öket, hogy egy kegyes Jákóbért, a' roſz ember Lábánt; egy tiſzta Jóſeférт, a' fajtalan Pótifár házát meg-áldja, söt egéſz Égyiptomot-is meg tartja: egy Sz. Pálért, egéſz hajót-is népeſtöl meg-ſzabadit. *Tsel.* 27: 24. Mikor hát az emberek közzül az illyeneket az Iſten ki-ſzedegeti, bizonyos jele a' veſzedelemnek; mert ha Lót ki-mégyen Sodomából, ki tartóztatja oſztán Iſtent a' veſzedelemnek el-hozásától? ha Noé a' bárkába bé-mégyen, kire néz Iſten hogy tartóztaſſa az özönvizet? Betsüld-meg hát ember, a' kegyes, ſzelíd, Iſtenfélö embert; mert bizony az a' te óltalmad. Ha pedig el-véſzi Iſten, gyáſzolj; mert bizony az ajtó elött áll a' veſzedelem.

ALKALMAZTATÁS.

Tsekély Tanitáſomat fordítom e' ſzomoru Alkalmatoſságra, e' Néhai ígaz Izraelitára, Magyar Nathanaelre, Mélróságos Ur Nagy-Bartsai BARTSAI ÁBRAHÁM Uramra. Igazabb feſtéket a' tellyes ſzent Irásban én ennél néki nem találhattam vólna. Bizony a' Kriſtus Jéſus-is illyen tanubizonyságot tett erröl: *Imé, igazán ez az Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.* Nathanaelröl a' ſzomſzédi, 's valakik eſmérték, illyen tanubizonyságot töttek: *Ez az igaz Izraelita;* 's a t. Valaki e' mi Magyar Nathanaelünket eſmérte, ugyan-azont mondhatta felöle: veſsük öſzve bár ötet Nathanaellel, meg-látod, hogy igaz ez a' tanubizonyság ö felöle: *Imé, ez az igaz Izraelita, a' kiben álnokság nintsen.*

1. Nathanaelnek a' nevében ſzép dolgot találunk; ez azt téſzi: *Iſten ajándéka.* Ennek, Ábráhám nevében-is, ſzép mély dolgot találunk. Legelsö vólt a' Férjfiak közzül Ábrahám, a' kinek magvának igérte lenni Iſten a' Kriſtuſt; mert mind addig tsak Aſſzonyiállat magvának hívattatott ö. Mit tselekeſzik az Iſten? Ábrahám neve elöſzör vólt Ábrám; a' Felesége neve vólt Sárai, kinek nevének végiben vólt a' Kriſtus Jehovai nevének elsö betüje *Jod.* Ez a' betü a' Sidóknál tizes ſzámot téſzen; a' *H* betü ötös ſzámot. Az Iſten a' Sárai nevének végébol ezt a' tizes ſzámot tévö *Jod* betüt el-véſzi, két ötös ſzámot tévö *H* betüt tsinál belöle, azt el-oſztja; egyiket az Ábrám nevének közepire téſzi, 's ötet igy nevezi: *ÁbraHám;* a' másikat az ö Felesége nevének végibe téſzi, 's igy nevezi: *SáraH.* Ezzel Iſten azt petsételte meg, hogy a' Kriſtus nem tsak Aſſzonyi-állatnak magvának, hanem Ábrahám magvának-is hívattatik: 1*Möj.* 22: 18. *Gal.* 3: 16. Ennek az

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

nek az Ábrahámnak hitbéli fija, 's igaz Izraélita vólt ez elöttünk fekvö kegyes Istenfélö *Ábrahám*. 2. Ez a' mi Istenfélö *Ábrahámunk*-is igaz Izraélita vólt, ennek szíve az Istenhez tökéletes vólt; tellyes szívéböl, tellyes lelkéböl szerette az ö Istenét. 3. Ez, tökéletes szível lélekkel járt az Isten útaiban, 's a' kegyesség munkáját követte. Minden munkáját a' Keresztyéni Vallásnak gyakorlására adta. *Tsel.* 24: 16. 4. Ez, az ö Isteni szolgálatját, magános könyörgését, nem szín-mutatásból, nem *religiosus dolus*ból vitte véghez; hanem magános helyet keresett, hogy Istenével tsendesebben beszéllgethessen. Sokszor mondhatta vólna néki a' Krisztus: *Láttalak én tégedet a' fa alatt.* 5. Ez az emberek között való *conversatió*ban ollyan szelíd, ollyan *sincerus*, ollyan álnokság nélkül való vólt; hogy olly Méltóság, olly Rend nem vólt, a' hol meg-fordúlt, hogy nagy emberségéért, szép szelídségéért, méreg 's álnokság nélkül való beszédiért, meg-ne szerette vólna. Bé-tölt benne Salamonnak ez a' szava: *Az embereségesnek ád kedvességet:* Péld. 3: 34. Bizony az Isten ezt, életében mind maga meg-betsülte, mind másal meg-betsültette, halála után pedig kegyességét örök emlekezetben hagyta. Ettöl az álnokság nélkül való Izraélitától váltunk-meg!

Bizony méltán sírathatod ezt az igaz Izraélitát, 1. Egész Erdély Országa; mert ennek kegyessége vala egyik óltalmad, 's köfalad, hogy az Isten végsö romlásodra bé-nem jött. Ezt az ö megértt búzáját az Isten bé-takarította a' maga tsüribe: mert szélvészt, zürzavart akar Isten támasztani. Gyászoljad ezt Ország; de gyászoljad magadat; mert az illyeneknek egymás után való el-szedegettetések, nyilvánvaló bizonysága a' szél-vész módjára el-sietö veszedelemnek! Sirathatod ezt, 2. Egész Reformata Religio, 's abban minden Rend. A' Tanítóknak édes Attyok, Abdiások vala ez; mert tudta, hogy ha e' Világ nem-is, de az Isten a' maga szolgájit meg-tiszteli; meg-tisztelte ö-is azokat. A' Próféták fijainak vendégfogadójok vólt; mert tudta, hogy költsön ád az URnak a' ki a' Próféták fijait táplálja. Az Akadémiákba menö Ifjaknak tehetsége felett való tárházok vólt; mert tudta, hogy a' mit ember Istennek ád, tsak azt találja-meg mennyországban. A' szükölködö szegényeknek tápláló édes Attyok vólt; mert tudta, hogy a' szegények Isten perselyei. Az útonjáróknak szállások vólt; mert tudta, hogy némellyek nem tudva-is Angyalokat fogadtak bé házokban. Nem szakadott ennek házától ki az árva Egy szóval: a' Reformata Religionak egy igaz fia, de bizony nagy oszlopa-is vólt. Méltán sírathatod ezt, 3. Tekintetes Nemes Hunyad Vármegye; mert ez igaz véred, tagod, tanátsosod, oszlopod, díszed, 's merö azon ékes Koronád vala. *Leontius* Püspök, öszvesfejét meg-tapasztván, azt mondja: *Mikor ez a' hó el-olvad,*

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

(: értvén a' maga halálát :) *nagy sár lefz ez után.* Te sem várhatz ennél egyebet! 4. Méltán sirathatod ezt szép Atyafi sereg, Méltóságos egéz Bartsai *Familia;* mert ez vala most egyedül közötted a' derék szeg, mellyre függeszthetitek vala minden terheteket. 5. Méltán sirathatjátok ezt, édes Gyermekei, Leányi; mert egyedül e' vala a' kire eddig szemeiteket vetettétek: méltábban mondhatjátok már magatokat árváknak; kiváltt te, a' kit Isten illy meg-tetézett bánattal illetett, hogy édes Atyádat, 's Férjedet, Tekintetes Nemzetes MAKRAI ISTVÁN Uramat elötted egyszersmind halva fekünni látod. De leg-közelebb, 6. Méltán sirathatod édes, kegyes Férjedet, Isten próba tüzében meg-frisseltetett szomorú Özvegy, Méltóságos *TELEKI KRISTINA* Aszszony; a' ki igazán kegyességben, szelidségben, alázatosságban hozzád hasonló társad vala. El-felejtette vala Isten veled elsö szomoru és hoszszas özvegységednek terhes igáját; de a' mennyei Tanáts újjabb gyászra juttata. Igazán mondhatod a' Bárukkal: *Jaj nékem most an; mert az UR egyik bánatomra más bánatot adott!* Jér. 45: 3. mert ugyan meg-halmozta Isten rajtad, szép gyermekeid, 's most édes egy féltö Kintsednek töled való el-vételével a' szomoruságot. Társa lehetz Naóminak; kinek két fiját, 's férjét el-vévén Isten, így keserög: *Ne hívjatok engemet Naóminak; hanem Márának; mert keserüséggel illetett engemet a' Mindenható:* Ruth 1: 20.

De valljon, a' Krisztus Tanítvány-leánya lévén, illik-é a' felettébb való szomoruságtól meg-emészteted? Hivatalom szerint való szent indúlattal kérlek, szünjél meg, 's keress valóságos vigaztalást e' szent dolgokban. 1. Keress vigaztalást az Istennek titulusában; a' ki sokkal inkább leköti, 's kötelezi magát, a' szomoru özvegyeknek gond viselésekre, illy titulussal: *Én vagyok az árváknak Attyok, és az özvegyeknek örizöjök.* Sólt. 68: 6. Soha bizony Istenhez ollyankor nem mégy, hogy meg-ne emlekezzék erröl a' titulusáról. Ugy fel-vállalta Isten az özvegynek gondját, hogy annak könyörgése is kedvesebb Isten elött, 2*Móf.* 22: 22, 23. Kedvesebb Isten elött az özvegynek alamisnája, *Luk.* 21: 2, 3. Kedvesebb határa, *Péld.* 15: 25. Kedvesebb árvája, *Jér.* 49: 11. *Editum* ot-is adott ki Isten róla: *Egy özvegyet, egy árvát-is meg-ne nyomorítsatok,* 's a' t. 2*Móf.* 22: 23. Még a' perit-is a' Magyistrátusra bizta, *Esa* 1: 17. Hagyj békét hát az özvegynek! 2. Keress vigaztalást az Istennek szokott útaiban; ki soha olly szeretetit nem közli az övéivel, hogy meg-ne elegyítse azt szomorúsággal; söt mennél élesebb rajtad a' veszsö, annál kedvesebbnek esmérjed magadat lenni jó Istenednél. Viseld hát az Isten kezét; mert az égböl jö az, 's oda-is vizen tégedet. 3. Keress vigaztalást édes Férjednek kegyességében,

Isten

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Iſten 's Emberek elött való kedveſségében. *E' vala amaz igaz Izraélita a' kiben nem vólt álnokság.* Áldást hagyott e' Te reád, egéſz Házára, 's egy-gyetlen-egy Bartsai Jánoſsára ſzerelmes Fijára; mert nints e' világon áldottabb fundus, mint a' mellyet a' kegyes ember hágy maga után maradékira. Ne félj hát ſenkinek átkától! 4. Kereſs vígaſztalást az Iſtennek benned lévö kegyelmében; kegyes, ſzelíd, alázatos életedben; Iſtenben való hitedben. Tapaſztalod magadban; de bizony mások-is tapaſztalják az Iſteni félelmet; az Iſten ſzolgálatjában való buzgóságot; az igaz atyafi ſzeretetet, az engedelmeſséget, az Iſten keze alatt való békeséges-türést. Még neved is a' benned lévö kegyelmet mutatja-ki; mert *Kriſtina* annyit téſzen, mint Kriſtusnak követö leánya: de a' te egéſz *converſatiód*, alázatos magad viſelésed, még a' köntösöd-is azt mutatja, hogy a' Kriſtust követö leánya vagy. Mondd-el hát a' mit édes Idvezítödtöl tanúltál: *Atyám! ha lehetséges, múljék-el én tölem ez a' pohár; mindazáltal nem úgy légyen a' mint én akarom, hanem a' mint te akarod.* 5. Kereſs vígaſztalást ſzemed elött meg hagyattatott egyetlen-egyedbe, kedves *Ábrahámodnak* egyetlen-egy *Isákjában;* kit lelked' gyönyörüségére Iſten meg-hagyott; kit az Iſten nagy néppé tehet; kinek életéért veled együtt minden napon Iſtenünkhöz mi-is fel-mégyünk, 's könyörgésedet ſegítjük, hogy ennek az igaznak ez a' magva légyen Iſten elött örök emlekezetben. Kereſs vígaſztalást 6. ebben, hogy ſoha az Iſten egy fiját, egy leányát-is ſzomorúsággal úgy nem illeti, ha az Iſten tanátsán meg-nyugſzik, hogy öröm és vígaság ne légyen annak vége. Ez az Iſten patikájában a' *Keſerü-édes* nevü orvoſság: mert az Iſtennek az elsö fogás étele ſzomorúság; de a' gyümölts tál étele, vígaság. Bizd hát Iſtenre magadat. Várjad az Iſtent; mert bizony meg mutatja, hogy jó Iſtened teneked.

Az UR, a' minden irgalmaſságnak Attya, a' minden vígaſztalásnak Iſtene, légyen édes BARTSAI ÁBRAHÁMODNAK, kedves Vejével együtt a' földben meg-nyugotója! Légyen kegyeſségének maradékjában meg-jutalmaztatója! Haljon-meg a' mi lelkünk-is az igazaknak halálokkal!

Á M E N.

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

POLLINCTURA:

Piis Manibus

Illustrissimi quondam Domini, Domini ABRAHAMI BARTSAI de Nagy Bartsa; ab *Andrea S. Zilahi*, Ill. Coll. S. P. Maros-Vásárhelyiensis nuper Professore Celeberrimo, Consecrata: Anno 1716. die 26. Aprilis.

HIcne tandem pietatis honos, hæc præmia laboriosis virtutibus digna, ut ferale feretrum insatiabilis squalidæ mortis æstu usque ad atrorē ustulatū, sitim nonnisi lacrymis sublevare, dum extingvere non possit desiderat? mortale ab ipso repetens tributum, quem pietas prolixa satis licet vitæ usura cumulaverat, longiori tamen & fœliciori dignari poterat, ABRAHAMUM intelligo BARTSAIUM, A. A. pium, fœlicem, & viridis senectutis Coronâ insignem; sed ex suis, proh dolor! penetralibus ad sepulchralia, ex thalamo in tumulum translocatum, ex luce ad tenebras relegatum Quem omnibus quoscúnque vel sangvinis, vel beneficiorum ligamine conjunctos habuit doloris, luctûs, singultûs, stridu-li quærulantis ejulatûs, materiam proterva fatorum necessitas exposuit. Heu funestum, heu luctuosum illum, qui 23. Martii infausto omine illuxit diem! qui S. Theodoro licet sacer, martialem nihilominus spirans crudelitatem, tantum Theodorum, tantum Dei donum nobis repoposcit, eripuit; ut quemadmodum ad idem fere momentum Luna Soli à quo mutuo cōmodato lumine nunquā magis, quàm cùm propinquior conjunctiorq; est collustratur, nonnisi obscuram caliginem mox luminosis cornibus denuo surrectura ad nos transmisit; haud dissimiliter Illustr. dum viveret, Dominus ABRAHAMUS BARTSAI, postquam emenso vitæ in his terris Zodiaco illustrem virtutum splendorem Divinum quasi jubar de se undiquaque sparsisset, jam Cœlo, jam Astris, jam Soli justitiæ Christo propinquior, conjunctior, ab eoque immenso fulgore perfusus nobis terricolis, tibi svavissimæ, sed mœstissimæ vitæ Thoriq; Sociæ, Illustr. D næ *CHRISTINÆ TELEKI*; hærenti pariter ad lacertos, ad svaves amplexus Paternos nato *Johanni Bartsai* pendulo veluti pretioso à collo cimelio; vobis Inclytæ Familiæ Bartsaianæ, toti Patriæ, Ecclesiæ, Musis, Amicis, Benevolis, Bonis deniq; omnibus; lugubrem nonnisi & atrâ caligine tectam ob

vertit

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

vertit faciem, tetricum præsentavit aspectum, purpuream pullam inpullatum commutavit cilicium, & orbi Dacico illuminem sine Sole induxit noctem. Si Astrologiæ Judiciariæ fides sit tribuenda; si ex spectabilibus divinare fas Ecclyptibus; si Cometarum ortus bella, famem, pestilentiam, aliasque calamitates non portendere tantùm, verùm Physico etiam influxu causari credantur: quidni dum lurida mortis imago, pestilens seu portentosusq; Cometa insolito aspectu, & fatali obscuri sui systematis interpositione tantum sydus offuscavit, dum nostris ex oculis eripuit, cœcâ caligine texit, dum Cœlo deturbavit, dum in angustam tumbam conclusit; non vano augurio sperare, imò timere liceat imminens grande malum! dum imprimis: *perire justum nemine intelligente, colligi beneficos nemine advertente, eos à facie mali imminentis eripi, Divina præcinant Oracula.* Dum Herois, dum Viri bellicosi, Judicis, Prophetæ, Divinatoris & senis remotionem extremi exterminii infallibile signum Prophetarum nuncient Vaticinia. Præluserat huic malo fatum Sp ac Gen. Dñi STEPHANI MAKRAI, nostri & Privigni, & Generi; cujus exangve Corpus ut hoc loculo conderet, propiùs admovit manus, mox Cœnotaphii honoribus cumulaturus; nisi quem ex mortalitate ad immortalitatem ceu præcursorem præmiserat, subitò sequi juberetur, ut velut Saul & Jonathan, vel potius pius Æneas & fidus Achates, in vita, in fortunis conjunctissimi, in ipsa quoque morte avelli non sustinerent. Crudelissimum profectò fatum! ô luctuosam Parcarum metamorphosim, quam cum nullis minis terrere, nullis beneficiis demereri integrum erat! quibus jam jam jurgiis, quibus insectationibus ulcisci frustra conabimur, oleum & operam perdituri? sane si lamentis lamenta corrigi, si lacrymis lacrymæ elui, aut detergi possent; indulgerem justo dolori, non prohiberem luctum; in profusas caput oculósq; lacrymas colliquerem; crudelem fatorum asperitatem asperitate, austeritatem similibus austeritatis vindiciis ulturus, nullum non moverem lapidem, nisi probe intelligerem ista remedia; non sedare, verùm irritare impacti vulneris contumacem injuriam; & piis beati hujus Viri manibus litandum potiùs, quàm illacrymandum esse censerem. Ergo mecum dissimulate dolorem, A. A. mœstissimi; seponite curas: quin agite sultis petatur illico lapidicina: dolentur saxa, extruantur altaria; jugulentur pecudes, offerantur victimæ, ponantur obelisci. Tu mœstissima Conjunx, velut altera Artemisia, erige Mausolæum, & exhaustos tui Mausolæi cineres intra pectoris tui recessus recondе, & quot quot adestis! A. A. triste ministerium suscipite; ut Illustrissimum nostrum ABRAHAMUM ad Gentilitiam suam Makpelam cum commemoratione meritorum de Patria, de Bono Publico, cum enumera-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

tione virtutum prosequamini, earúmq; jucunditate conceptum in animo vestro dolorem sublevate: neque ego partibus meis deero; Pollincturam quippe ex ejus dotibus, virtutibus præclarè gestis, facinoribus resultante ex iis gloria ac encomiis ceu fragrantibus totidémq; Aromatibus opere, opere inquam seplasiarii contusis, colliquatis, in qualemcunque Orationem coacta ad hanc pyram, ad hos obeliscos, ad hæc sacra frigidos ejus cineres, cum bona Vestra venia Pollinciam.

Pollincturam polliceor, A. A. cujus materialia, & ut stylô loquar Pharmacopæo, ingredientiam, non de remotioribus Oris, non de fœlici Arabia, non de Palæstina, non de divite aromatúmq; feracissima India, aliisq; terræ tractibus; sed de proprio, de Domestico Gentis *Bartsaianæ*, & proximè nostri ABRAHAMI Myrothetio, ubi Oleum, Thus, Myrrham, Cinnamomum, Opobalsamum, aliaq; thymiamata copiosè invenire licet; depromam.

Pro Oleo quidem montem Oliveti ascendere non dubito; cujus feracissimum montem *Bartsaianum* à tot retro Seculis Illustr. *Bartsaiani* Stemmatis Heroibus fructiferis, totidem oleis insitum, & ad luxum divitem deprehendo; facessant hinc oleastri, in speciosô frondis virore fructum sæpiùs mentiti, & fruges consummere nati: sed quid ego satyras, quid moror invectivas? nonne Libanus altis superbiens Cedris, senticeta quoq; sustinet? nonne celebris Sinai de spinoso nomen rubeto sortitur? ex juniperis si cum pino conterantur vilissimis, medicamenta colliguntur optima: *dum alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.* Bene cultus ager en sæpè cogitur subire fata; ut postquam gravibus canebat aristis, pro molli viola, pro purpureo narcisso, *Carduus & spinis surgat paliurus acutis* Quin imo oleastrorum fructus bene contusi, macerati & expressi, si non aliis usibus, saltem ut lucernis fomenta præstent, pellantq; noctis atras caligine nubes, copiosum fundunt liquorem

Proinde è diverticulo ad Montem nostrum redire satiùs existimem: ubi ut priscos, & jam Cœlestium Choro insertos BARTSAIOS Principes, Banos, Regum Principúmq; Consiliarios, Comitatuum Supremos Comites, silentio præteream; committere nec possum, nec debeo. Eja ergò A. A. ad Montem hunc Oliveti mecum unà ascendite, palmitésq; stipitibus adjungite.

Olivetum ergò Bartsaianum ab Atavis Heroibus, Illustrissimísque Viris, Principibus, Apostolicum Regnum Hungariæ illustrantibus insitum est. Magnus siquidem Heros MARCUS BARTSAI, sive gloriossimorum quondam Regum Apostolicorum, S scilicet LADISLAI, cæterorúmque, sive Celsissimorum Transylvaniæ Principum, sive Illustrissimorum magnæ

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

magnæ Croatiæ BANORUM suffragio demeruit; ut dum utriúsq; dictæ Patriæ commodo natus, tam intra Limites Patrios, quam alienos, adversus irreconciliabiles Christiani nominis hostes, MARCUS Martialem gereret animum, splendidissimis virtutibus insitum, tot seculis, tot frondibus illustraret Olivetum: hic siquidem primus hujus Stemmatis in Croatia extitit BANUS; cujus in Patriam merita, in Regem obsequia, tanti glorioſissimus quondam S. LADISLAUS Rex Hungariæ fecit, ut PETRO MICHAELIq; Bartsaiis, orbis Patre Filiis, in tutela Regia Regio more prospiciendum, Regium esse duxerit, eosdémq; mox ut genuinos tanti Parentis Filios, Regali munificentia *BUDÆ* Capiti quondam Hungariæ incorporandos, Regiisq; facultatibus augendos exiſtimârit; quas pacifico solo salóq; Familia Bartsaiorum possedit, usquedum in prædictum Dominium Domus Ottomanica per Solimannum Szultanum sese ingessit: præterquam quod virtutibus Bartsaiorum ipse etiam *Rex MATHIAS Hunniades Corvinus*, in propaginibus THOMA JOHANNEq; Bartsaiis, virtute insigni, prudentia singulari, fortitudine animi, eximia præditis incrementum addidit; cum fidelitatem eorundem in vicinis Hungariæ ad Transylvaniam partibus Dominio Thót-Váradgya, in ipsa Transylvania verò possessione hæreditaria N. Bartsa, Regio Diplomate sancivit, prædictásq; Possessiones donatariis auxit: cujus altefati MARCI Bartsai, decima progenies ALEXANDER cum GEORGIO Bartsaio Fratres, Patre STEPHANO Bartsai geniti, ambo Nepotes ANDREÆ, virescenti in dies Familiæ decus & fragrantiam dedêre: siquidem GEORGIUS Bartsai tertia jam Nepotum serie in Spectabili ac Generoso Domino ejusdem nominis GEORGIO scilicet Bartsaio viget; ALEXANDRI Bartsai Herois septem propagines verò, ceu, ACATIUS (: Princeps Transylv:) ANDREAS, ALEXANDER, GASPARUS, PETRUS, MICHAEL, ABRAHAMUS, extitêre; quorum Majores secundum ordinem insitionis, de Monte hoc Oleaginoso ad Cœlestis Paradysi amœnitates sunt evocati; Quorum agmen diémq; suum clausit ABRAHAMUS BARTSAI.

Nonne hunc Montem jure meritoq; dicetis A. A. Oliveti? hìc hìc locus Salvatori nostro gratissimus; hìc sua diverticula; hìc suas mansiones; hìc delicias, hìc fessus laboribus sub oleis quietem, umbras, & frigora captat; hìc adversus persecutorum insidias asylum; hìc ad preces recessum; hìc ad docendum cathedram; hic ad passiones ingruentes præparatorium; hìc ad sequuturas post martyria & crucis angores glorias, & cœlestia petendi viam locumq; obtinet; hic oleo gratiæ multiplicis spiritûs, sui sæpiùs recreatus laborum expertus est levamen. Heu beatum illum Montem, ex

cujus

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

cujus largo proventu Sacerdotes Dei inunguntur, veſtibus ſalutis ac juſtitiæ induuntur; in quo Chriſtus Dominus in ſuo Corpore myſtico in Suis Perſonalibus & Miniſtris cibatur, exhilaratur, ſatiatur!

Dum verò hæc à me recenſeri auditis, veſtrisq; oculis ſiſti cernitis, A.A. non eò à me factum fine exiſtimetis, quaſi virtutum ABRAHAMI noſtri, ſplendore ſolo ex Avorum Proavorúmq; ex Generis, ex Proſapiæ ſplendore emendicare, & adſcititiis non inſitis effingere vellem coloribus: novi enim & Genus & Proavos, *& quæ non fecimus ipſi, vix ea noſtra putandum;* & quod olim Seneca tragædo concinit ore: *Qui Genus jactat ſuum, aliena laudat.* Verùm ut intelligatis à Nepotibus & Poſteris virtuoſis magnum affundi decus Majoribus, & non tam Poſteros Avorum, quàm Avos Poſterorum virtutem & gloriam ornare; dum ſcilicet: *Fortes creantur fortibus & bonis.* Eſt in juvencis, eſt in equis Patrum virtus; *nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam.* Non aurum propter glebam unde effoditur, quàm gleba propter aurum æſtimatur: ſcilicet virtus cum generoſo ſangvine propagatur, in pectore cujuscunq; naſcitur, ibi adoleſcit, ibi ad virilem pervenit ætatem, ibi augeſcit, & plenâ perfectione gaudet; neque tamen diſſimulare debeo Perilluſtres ac Virtuoſos Parentes, Divina benignitate & amore Entheum illi cum generoſo ſangvine inſpirante ſpiritum, ſub dias luminis oras edito, & ad ſacrum regenerationis fontem luſtrato præclarum *Abrahami* nomen inditum, certô augurió ſignificatum eſſe; illum jam in cunis Jove dignũ, cum Deo jucundiſſimã olim converſationẽ obtenturũ, *Patrémq; multarum Gentium* futurum; & quod obtendo in Monte olioſo Bartsaiano non ſterilem, non infrugiferam, ſed Divinis chariſmatibus fœcundam, turgentémq; oleam decori & gloriæ ejusdem futurum; nec Augurium, nec ſpem, fortuna fefellit: Divina enim benignitate ſe in provehenda Abrahami noſtri ætate, & vita ad Avitum Stemma confirmandum, uberiùs ſe explicante, non tantum intra domeſticos parietes, verùm in publica ſtudiorum Palæſtra Artium Liberalium cultu liberaliter exercitus, excultusq;, mox Martis Scholam ingreſſus, ut Gentilitiis Bartsaiorum armis acinacem truncato brachio ſtringentibus ad amuſſim reſponderet; fortem Martis Alumnum, bellicoſum, fœlicem, & contra immanem Chriſtiani nominis hoſtem victorioſum & triumphatorem; mox Aſtræam ſecutus Virginem, in juris juſtitiæq; adminiſtratione Lycurgum alterum demonſtraret; nunc ſago decorus, mox toga inſignis; nunc mille periculis ſacrum caput objectare, mox pacis oliva redimere; & pro variis nunc turbatis, nunc pacatis Tranſylvaniæ rebus, variis exerceri fatis; nunc læta triſtibus, nunc proſpera adverſis mixta, prælibare; & ſic in proſperis non efferri, in adverſis non frangi; aſveſceret. At nè

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

At nè dum oleas lustramus extra oleas vagari deprehendamur, eum è tam speciosæ oleæ olivis expressum delibemus, oportet Oleorum virtus in multis commendatur: oleô inuncta nitet facies; macilentum si edatur impingvatur corpus, pelluntur venena, sanantur vulnera; à suffocantibus obstructionibus inflatum liberatur hepar; ab asthmate & peripneumonia vindicantur pulmones: & immanè quantum corpori humano sunt salubria! Dicat plura Galenus.

Hic hic est Abrahamus! cujus vigore & benignitate rugæ, maculæ, de vultibus multorum detergebantur; solatio mœstorum corda, velut consultis Divorum oraculis, exhilarabantur; beneficentiâ famelici saturabantur, pascebantur; sanioribus consiliis pellebatur virus aspidum, propulsabatur draconum toxicum, læthalia sanabantur vulnera; egenorum, orphanorum, pupillorum vix spiritum trahentium in pristinum vigorem redibant spiracula. Et quis ejus omnes enarret virtutes? loquantur plura Ecclesiæ, Collegia, Pauperes afflicti, & omnis generis malorum mole pressorum multitudo

Sit ergo oleum hactenus rudi Commentario explicatum, reliquorum subjectum, & quasi vehiculum; pro opobalsamo Palæstinam, & in ea Gileadem adire non pigebit: *An non est enim balsamum in Gilead?* Gilead cumulus Testimonii est; à fœdere quod Jacobus ex Mesopotamia profugus, & redux cum socero Labane, hostilem gerente animum, nisi cœlesti admonitus esset effatu, sanxit. De opobalsamo solertissimus naturæ scrutator tradit Plinius, in hortis ut nominabat regiis vitiũ instar inseri, succrescereq; ad duorum aut trium cubitorum altitudinem, vitreis lapideisque cultris (ferrô enim lædere læthale est) sauciata leviter ad crustellam arbusta fragranter olentes profundere lacrymas; quas vasibus fictilibus exceptas Balsama dici, alabastroq; asservari: Hujus pretiosissimi liquoris senos congios annuatim in suum thesaurum administrari Magnus poscebat Alexander: Pompejus Palæstina in Provinciam redacta ramos balsaminos, pro quibus contra rabiem Judæorum in balsamera furentem pugnabat, in triumphum Urbi intulisse perhibetur: Balsamici odoris efficacem & svavissimam fragrantiam suo damno & periculo expertus est Plotius, Lælii Plotii bis Consulis Censorisq; Frater; qui Româ proscriptus, & ad evitandum Populi, à quo ad mortem poscebatur furorem latibula sibi quæritans, balsami quo delibutus erat odore proditus inventusq; obtruncatur. Exerunt balsama vires in fugandis venenis, & conservandis à putredine rebus: dicat si lubet plura Plinius

At verò quid Palæstinam, Gileadem pro Balsamo sollicito? *Non omnes*

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

arbuſta juvant, humilésq; myricæ Quæro & invenio in noſtro ABRAHAMO Gileadem, quæro & invenio in hoc horto regio plantatum balſametum, quæro & invenio nidorosè fragrantes balſami liquores; hic hic Cumulus teſtimonii eſt, ubi tres illi qui in Cœlis teſtantur Divinæ veritatis Præcones in perfectiſſima unitate morabantur, colebantur: Ad hunc Gileadem fœdus feriebat, & non violabile pactum Deus: Et quod olim Patriarchæ Abrahamo, *Noli timere Abraham; ego clypeus tuus, & merces tua valde magna Ego ero tibi in Deum, & ſemini tuo poſt te. Benedicentibus tibi benedicam Eriſq; benedictio.* Huic noſtro ABRAHAMO Divinitus ſæpius ingeminabat crematiſmus; in hoc fœdus ſangvine unius victimæ peccata totius mundi eluentis roboratum ſtipulata complodebat manu, intemerataq; pacifcentis fide Dei ruebat in amplexus; hæc hæc inquam ſancta fides per charitatem operoſa Balſamum eſt in Gilead, quo delibutus & copiosè perfuſus velut alter Aron domum Dei ingreſſus, ſacroſanctam profitebatur Religionem; hæc ſpiramenta ſvaviſſimos hos de ſe ſpargebat odores; hac ſe vindicabat ab interitu; virulentas proſtravit fugavitq; technas Diaboli; propulſavit venena; & nunquam intermorituram ſibi paravit fœlicitatem. Cernite ergo in ABRAHAMO noſtro Prophetam Divinum, & Patriarcham, Abrahamum filios ſuos in viis ſuis erudientem: Cernite pro ſanctiſſima fide, pro intaminata Religione, Patriâ ſua exulantem; commorantem in terra non ſua, tentoria figentem in Sichemis Mamreniſq; Quercetis; omnes facultates, omnes fortunas, divitias omnes profundere non dubitantem; quin imo ne parvulo quidem unico unicèq; dilecto parcentem Iſaco ſæpius ad aras in hoſtiam deſtinato, niſi provido Dei in monte Moria digito monſtratam pecudem, & perplexicatis nodis impeditũ ſubſtitueret arietem; ut exclamare poſſit: *Deus providebit in monte ſuo.* Adeò, ut Salvator mundi Dominus Jeſus Chriſtus decantatiſſimum illud Elogium, *Abrahamus Pater ille veſter geſtivit videre diem meum, vidit & lætatus eſt;* de noſtro hoc ABRAHAMO jure meritòq; dicere poſſet.

Ignoſcite A. A. ſi non ad Clepſidram decurrat Oratio; nondum enim omnia Pollinctura requiſita in promptu habemus: & cùm non *omnis ferat omnia tellus*, & quod pro thure diffitas longiſſimæ Arabiæ fœlicis regiones emetiri temporis anguſtia prohibeat; Abrahamiticum ingrediar myropolium, & inde quicquid de genere thuris invenire licet, perquiſiero; hunc mihi laborem, hanc induſtriam, etiam ſi moram nexuero, condonate Sub genere thuris, quicquid in ſuffitum adolere ſolet, comprehendo *Maſtycen, Galbanum, Scyracem:* neque excludo *Succinum;* cujus pretium tempore Neronis teſte Plutarchô Romæ adeò elevatum fuit, ut nulla gemma tanti æſtimata

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

mata, neque ullum mercis aureæ genus æquè lucrosum fuit, neque Mercatores è peregrinis regionibus mercimoniũm ullum pretiosius importare potuerint, ansam tanti æstimii subministrantibus subrutilis,& succini colorem cumulantibus Pompejæ capillis; cujus elegantis cæteroquin staturæ formæq. (si tamen honestum excipias animum) amoribus adeo innodabatur Nero; ut insanienti huic furori tantum non intabescceret, imprimis verò capillis adeò impulit animum, ut aureô pectine explicandis, ornandis, numerandis, proprio quemq, nomine insigniendis, Cantiunculis superinde compositis, decantandis, & si qui deciderent auro inclusis Junoni conservandis; plus temporis, quàm audiendis avertendisq; civium quærelis impendisse feratur: quâ exemplari insania infatuatæ Romanæ Mulieres sibi simile capilitium adsciscere, & succineum colorem adeo deperire cœperunt, ut omnes torques, omnia monilia in aures, omnem deniq, muliebrem mundum è succino fieri juberent. Facessite nugæ vanitatum, secedite vanitates procul hinc, procul este profani! nos enim, quibus Religio curæ & cordi est, Divinis honoribus thure dona cremamus. In nostro itáque ABRAHAMO, thuris, aliorumq; Thymiamatum vices præstabunt; ad Deum fervidè & sæpius ejaculatæ evibratæq; preces, humiles gratiarum actiones, crebriores peccatorum ex infirmitate commissorum exomologeses; profusæ in pauperes, in egenos Eleemosinæ, quibus vim inferre Deo, ligare Omnipotentem, vincere Invincibilem, perrumpere Cœlorum ostia, penetrare ad Thronum Divinæ Majestatis solebat, irata placabat, inque sua trahebat vota numina, quibus adeo delectatus est Deus, ut responsa per ignem suffitum ejus incinerantem consummentem redderet,cum tali Epiphonemate: *Me dilexit, liberabo eum; nomen meum cognoscit, exaltabo eum; invocavit me, exaudivi eum; ex angustia eruam eum; glorificabo eum, dierum longitudine implebo eum, & demonstrabo ipsi salutare meum*: Psal. 91.

Nunc necessitas cogit,ut de myrrha,santaloq; simus solliciti. Myrrha de amarore nomẽ obtinet: sit ergo in nostro aromatario Emblema dolorum, & amaroris, quibus noster conflictabatur ABRAHAMUS, cum hac Epigraphe: *Dulcia miscentur amaris.* Nam, ut alia nostri pathemata silentio involvã quid non amaroris & myrrhatæ contulerunt patientiæ lectissimarũ duarum Conjugum tristissima fata, & molestissima viduitatis tædia? Quid dulces gnati gnatæque, quas ante diem abstulit atra dies, & funere mersit acerbô? unico solummodo relicto dolorum solatio parvulo, *Johanne Bartsai*; cui utinam parcant puero fata superstiti! Neq; te ex hoc myrrhatæ patientiæ consortio excludo vivum patientiæ Exemplar, Conjunx & Vidua ABRAHAMI nostri mœstissima. O! christiana de patientis

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Christi nomine dicta *CHRISTINA TELEKI;* quæ iteratis agitata fatis, vix lacrymas in luctu Illustrissimi quondam Herois *Michaëlis Teleki* Genitoris tui collectas detersisti, dum charissimi tui Mariti, Spectabilis dum viveret, ac Generosi Domini *Johannis Kendeffi* præmaturè occumbentis casus, cicatricem tenerô velamine obductam novô vulnere sauciavit; cujus viduitatis per 4 ferè lustra durantis solatia non tam quærebas, quàm novum orbitatis & viduitatis angorem per septennium pavitanter pertimescebas, dum in sinum tui ABRAHAMI omnes has molestias deponeres. Profunde ergo lacrymas myrrhatas ex Filii tui dilectissimi *Josephi Kendeffi*, ex luctu Genitricis tuæ spectatissimæ Heroinæ *Juditha Véér*, & nunc proximè ex occasione svavissimi tui ABRAHAMI ubertim conceptas, in luctuosum hunc lecythum ego eas in meam Pollincturam recipiam.

Nec dum satis, A. A. Fretum Gaditanum ad Columnas Herculeas navigaturi; plus ultrà dicemus: Pro *Cynnamomo, Casia, Croco, Nardo, Cypro,* aliisq; necessariis ad Pollincturam aromatibus ex Indiis advectis, erunt ABRAHAMI nostri *Humanitas, Comitas, Affabilitas, Modestia, Probitas; non fucata, sed sincera in omnes Benevolentia;* illibata in Principem fides; in majores reverentia, in æquales amor, in inferiores demissa humilitas; condimentū salesq; ciborū; jucunda & svavissima cum omnb⁹ conversatio; nulli gravis, nulli molesta, omnibus proficua, contenta suâ sorte moderatio: De quibus ne sigillatim dicturus Vestrâ A. A. benevolentiâ abuti videar,

Vos appello Judices! & nè tam pretiosæ Pollincturæ exhalet odoramentum, vasa colligam, tantamque fragrantiam Manibus ABRAHAMI nostri consecraturus, Urnæ recondam.

D I X I.

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

UTÓLSÓ TISZTESSÉG-TÉTEL.

Mellyet az Istennek élő beszédéből tött, a' Néhai Tekintetes Nemzetes Viz Szent Györgyi MAKRAI ISTVÁN Uram meghidegedett tetemei felett, a' *Vajda-Hunyadi* Templombā, azon Ekléſiának Lelki Páſtora, és az egéſz Tractusnak Seniora,

KERESZTURI PÉTER.

Szent Letzke: 1Kór. 10: 13. *Hü az Iſten, ki nem hágy titeket feljebb kisértetni annál a' mint el ſzenvedhetitek: söt mind a' kisértettel egyetembe a' ſzabadításra útat nyit, hogy azt el-ſzenvedheſsétek.*

AZ Iſten ſzerint való tudomány, és abból ki-folyó kegyes élet, e' kegyelemnek orſzágában három kiváltképen való dolgon építtetik fel, és erösíttetik-meg. I. Az Iſtennek örök élet' adó beſzédén, ennek olvasásán, hallgatásán, tanúlásán, ſzüntelen vagy mindenkor erröl való elmélkedésen: maga commendálja ezt erre Idvezítönk, *Jan.* 5: 39. *Tudakozzátok az Irásokat, mert tinéktek úgy látſzik, hogy abban örök életetek vagyon, és azok mellyek bizonyságot téſznek én rólam:* itt vagyon hát a' hitnek czélja, t. il. a' Kriſtus minden ö érdemével és elég tételével együtt: nem is oka nélkül, mert az igaz idvezülendö hit az Iſten beſzédéből ſzereztetik: *Róm.* 10: 17. *A' hit a' hallásból vagyon.* Ábrahám hallja ezt az Iſtennek igéretit: *Én tégedet téſzlek ſok Nemzetségeknek attyokká, meg-áldalak, és fel-magaſztalom a' te nevedet:* 1Mól. 12: 2. ennek az Iſten igéretinek helyt ád és bé véſzi, 's ottan mindjárt hittel meg-ajándékoztatik. Ezt emlegeti Sz. Pál, *Róm.* 4: 18. *Ábrahám emberi reménségnek felette, reménség alatt hitte, hogy ſok Nemzetségeknek attyok lenne.* Lydia Thiatira városában, ama' bársony áros aſſzony, az Apoſtolok tanításának hallgatásából ſzerze eſzközképen hitet magának: mondom eſzközképen, mert a' hitnek adója és ſzerzője az Iſten; a' minthogy ennek a' Lydiának ſzivét-is Iſten nyitá-meg, hogy figyelmezhetne azokra, a' mellyeket Pál Apoſtol prédikál vala: *Tsel.* 8.

II. A' Könyörgés, vagy áhítatos Imádság; minthogy az embernek ereje magának ereje és tehetsége nintsen, hogy ö az Iſten igéretinek hiddjen;

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Istennek a' hitnek URának kell azért esedezni, suplikálni, hogy ö Felsége minket természet szerint hitetleneket, vagy hihetetleneket tégyen hívökké. Tudták ezt az Apostolok, hogy a' hit Istennek ajándéka légyen, 's azért könyörgöttek a' hitnek URának ekképen: *URam, neveljed a' hitet minékünk:* Luk 17: 5. mellyre midön valaki szert tett, a' szent, kegyes életre is szert tett; mert a' kegyes életnek gyümölcse a' Hitnek fájáról szedettetik: Innen vagyon, hogy az Irás a' hittel meg-ajándékoztatott, vagy újjá-születtetett embert jó fának nevezi, annak jó gyümöltseket, zöldellö leveleket tulajdonít: *Sólt.* 1. *Mát* 12. *Legyetek jó fák, és teremjetek jó gyümöltseket:* nem-is lehet soha a' hitet igaz, eleven, és idvezülendönek megmutatni jó tselekedetek nélkül *A' hit, ha tselekedeti néki nintsenek, megholtt ömagában:* Jakab 2: 17.

III. Ez életbéli sok kisérteteken és kereszt viseléseken, a' mellyek által gyakoroltatik és erösíttetik, nem akarta Isten elejitöl fogva a' nagy és erös hitü embereket kiváltképen való kisértetek nélkül hagyni; a' honnan a' hitnek ö bennek való gyakoroltatása nem egyéb ö rajtok, hanem kisértet. Ábrahámot megajándékozá ugyã Isten hittel; de bizony a'hit mellé kisértetet is ragaszta, mikor azt mondotta néki: *Ábrahám, vegyed most amá te fiadat, amá te egyetlen-egyedet a' kit szeretsz, t. il. az Isákot, és menj-el, áldozd-meg ötet égö-áldozatúl a' hegyek közzül edgyen, mellyet mutatándok tenéked:* 1Mós 22. Ugy botsátja mindazonáltal a' kisérteteket Isten a' hívekre, hogy azokat mérsékli egyszersmind a' bennek lévö Isteni eröhöz és kegyelemhez, azért, hogy azokat el-viselhessék, és el-szenvedhessék. Ezzel vígasztalja a' Sz. Pál a' kisértetek alatt nyögö, sohajtozó, és az alól fel szabadúlni kivánó Kórintusbéli Híveket, a' fel-vett Letzkében.

Summa szerint, Az el-olvastatott szent Letzkében, fundámentomos vígasztalást nyújt a' Sz. Pál Apostol az Izraélitáknak szomoru példájokon megindúltt, meg-félemlett, 's meg-háborodott Kórintusbeli igaz Híveknek, a' rajtok fenn forgó kísérteteknek mind el-szenvedése, mind pedig abból valo ki-szabadúlása felöl.

Részek szerint, három dolgok vannak a' fel-vett Letzkében.

1. Az Istennek itéletire meg-dobbantt személyek, kiket vígasztal az Apostol, a' Kórintusbéliek.

2. A' mivel öket vígasztalja, kettö: 1. Erejek felett nem engedi Isten öket kisértetni. 2. A' szenvedésekkel egyetemben ö nékiek a' szabadúlásra útat nyit.

3. Az erösség, vagy a' vígasztalásnak fundámentoma, mellyet vészen az Istennek természeti tulajdonságiról; *Mert hü az Isten;* az-az, Igazmondó és Könyörülö.

Magya-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

1. A' vígasztalás, mellyel gyámolítja az Apostol a' megrémültt Kórintusbéliéknek tíveket, ez: *Nem hágy az UR feljebb kisértetni titeket annál, a' mint el-szenvedhetitek;* az az: Erejek felett nem hagyja, nem engedi öket kísértetni. Minthogy azért az Apostol nem tagadja kísértetekben forgani a' Kórintusbélieket, söt erösen állítja; a' kísértetekről jegyezzükmeg ezeket:

1. Hogy a' kísértet sokféle a Híveken. Mert (1) *vagyon Istени kisértet;* melly áll a' mi hitünknek és engedelmességünknek meg próbáltatásában, vagy a' mi bennünk lévö erönek, kegyelemnek, és e' mellett lévö sok erötlenségünknek ki-nyilatkoztatásában. Ezt pedig az Isten sok útakon visíti véghez mi bennünk. [1] Mert néha sok nyomorúságoknak és kereszttviseléseknek botsátása által próbálja a' Híveknek hiteket, engedelmességeket, állhatatosságokat és békeségestüréseket; mint a' Jóbét, és a Ê. Pálét, *Tiel.* 20: 19. *Szolgáltam az URnak sok könyhullatással és kisértetekkel, mellyek én rajtam estenek a' Sidoknak utánnа való leselkedések miatt.* [2] Néha a' testnek és természetnek igen nehéz, kedvetlen, komorú, és a' természettel ellenkezö dolgot parantsol tselekedni; mint Ábrahámnak egyetlen-egy szerelmes fijának meg-oltetését: 1*Mós* 22. Mósesnek azt parantsolja, hogy a' Márának vizébe, mellyet az Izraelnek Fijai a' keserüségnek miatta nem ihatnak vala, vessen egy fát, és az által a' vizek meg édesednek, az italra alkalmatosok léznek; melly a' természetben ki-jelentetett tehetséggel ellenkezö dolog: 2*Mós* 15: 25. Idvezítönk-is amaz Ifjat ezzel kisérti meg: *Adja el minden marháját, és oktogossa a' szegényeknek, és léjen mennyorszégban el-rejtett kintse:* Mát. 19 és 21. Avagy hogy a' szükségnek idején meg-vonja segedelmét, és az eszközöket a' mellyekkel élhetnénk; mint mikor éhségre és szomjuságra juttat valakit; mint az Izrael fijaitól a' pusztában meg-vonó egy kevéssé az eledelt, éhezni, szomjuhozni hagyá öket, kik ottan mindjárt zúgolódásra fakadának Móses es Áron ellen: 2*Mós* 16. [3] Ide tartozó ez-is, mikor valakit kintstsel, gazdagsággal, világi bóldog állapottal meg áld a' maga lelkének gyötrelmére; mellyekkel magát el-hivén, veszedelmet gyüjt a' maga fejére: *Luk.* 16.

2. *Vagyon ördögi kisértet;* melly nem egyéb, hanem az Isten parantsolatja ellen a' bünre való hitegetés, a' bünnek szép szín alatt való javallása, ditsérete, hogy az által az embert Istentol el szakassza, 's maga pártjára hajtsa. Igy tselekedék az ördög Évával: 1*Mój* 5 5. Dáviddal, kit felindíta arra, hogy az Izraelt meg számláltá: 1*Krón* 21:1. mellyel bünbe ejté; de bizony büntetésbe-is nagyba ejté, mert egy nap alatt hetven ezer embert Pestis által el-törlet. 2*Sam.* 24: 15. e' kisérteti az ördögnek igen

igen

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

igen veszedelmes és káros; mert alatt kezdvén, mintegy garáditsokon mégyen elébb-elébb a' munkában, ingerelvén az embert a' gonosz dolgoknak végbe-vitelére, de elö nem mégyen benne; miként Krisztus Urunkat kisérgeti vala, de rajta hatalmat nem vön: *Mát.* 4.

Némellykor meg-veti mesterségit 's egy idejig szerentsésen jár: Igy kisérté-meg 's meg-is gyözé egy idejig a' mi elsö Szüléjinket, mígnem Isten kegyelme által az esetben fel-serkentetnének, és a' meg-térésnek kegyelme által Istenél meg-békélodnének. Némellykor kisért és tellyes gyözödelemmel jár; midön t. i. el-annyira bé-meríti embert a' bünöknek fertöjibe, hogy azokból soha ki-ne tiszttúljon: Igy kisérté Sault, Júdást; 's kisért minden hitetleneket, mellynek el távoztatására int az Apostol bennünket, 1*Pét.* 5: 8. 1*Thess* 3: 5. 2*Kór* 11: 3.

3. *Vagyon emberi kisértet;* A' mi természetünknek erötlenségéböl, gyarlóságból, vagy tudatlanságból való el-ragadtatása, vagy el tántorodása, gonoszság és meg-átalkodás nélkül valamelly tévelygésre vagy esetre: többire illyenek vóltanak eleitölfogván a' Szenteknek esetek; illyen vólt Dávidé, Jósafáté, Jósiásé, Péteré; illyen vólt a' Kórintusbéli híveknek-is esetek.

II Haznokat tészi le a' kisérteteknek, mondván: hogy, *azok által útat nyit Isten a' szabadúlásra:* mellyböl ki-tetszik az, hogy az Istenfélökön a' kisértetek jók és haznosok; rosszak pedig az istenteleneken, és veszedelmesek. Az Isteni kisértet mindenkor jó: 1. Mert *ö Felsége senkit is gonoszszal nem kisért, hanem jóval:* Jakab. 1: 13. Ebben az Isteni kisértetben három dolgok fordúlnak elö; úgymint: a' látogatás, kisértet, és a' bün-tételre való szabadon botsátás: mellyek közzül a' harmadikat emliti a' Jakab Apostol, 's mondja, hogy midön valaki kisértetik, az-az a' bün-tételre östönöztetik, a' szenvedések 's egymás kedvetlenségek által Isten ellen való pártolkodásra, zúgolódásra, hit-szegésre fel indúl: *ne mondja hogy Istentöl kisértetik, mert az Isten gonoszsággal nem kisért senkit, hanem jóval:* mi légyen pedig a' jó, mellyre kisérti vagy vizi Isten a' kisértetek által az ö híveit, azt-is meg mondja Sz Péter, 1*Pét.* 1:6,7. *Tinéktek, úgymond, kik most egy kevéssé külömb-külömb féle kisértetekkel illettettek, a' ti hiteteknek próbáltatása találtatik tinéktek ditséretetekre, tiszteségetekre, és ditsöségetekre lenni, mikor a' Krisztus Jésus meg-jelenéndik.* Illyen pedig az Apostol erössége. Ha a' tüz által való meg próbáltatás által mégyen az ember arra, hogy önéki az ö nemes Hitinek méltósága ditséretire, tiszteségére, és ditsöségére légyen; meg-tudjátok ti Kórintusbéliek, hogy mentöl több kisérteteket botsát Isten ti reátok, annál kedvesebbek vagytok Isten elött Ugyanis, valamennel nagyobb, erösebb, és tökéletesebb valakiben a' hit; annál

nagyobb

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

nagyobb annak próbája. Az ördögi kísértet, 's e' világé soha nem jó; mert ezek gonoszzal kísértnek, nem jóval: és ezeknek kísérteteik (mint feljebb-is mondám) nem egyéb, hanem Isten parantsolatja ellen a' bünre való hitegetés. Az emberi kísértet-is többször rossz és veszedelmes, mintsem jó és idvességes: jó akkor, mikor valaki magát abban akarja megkísérteni, ha vagyon-é igaz hiti? és ö tagja-é a' Krisztusnak, vagy nem? Ezt kivánja a' Sz. Pál a' Korintusbéliektöl 2Kór 13:5. *Ti-magatokat próbáljátok-meg, ha vagytok-é a' hitben:* az-az, visgáljátok-meg magatokat, hogyha az egyszer bévött-tudományt, esméretet fel-találjátok-é magatokban, vagy nem; és a' szerint való életetekből bizonyítsátok-meg magatokat Krisztus tanítványinak lenni: de bezzeg rossz, kárhozatos, és veszedelmes akkor, mikor valaki mást tilalmas és nem hasznos dolgoknak tselekedésire kiszitet, hiteget, és tsalogat, hogy bünbe ejtse, és Istentöl elszakaszsza: így kísértették-meg a' Korintusbéli Pogányok a' megtértt és közttök lakozó Keresztyéneket; kiknek addig jovallották a' Pogányok a' magok bálvány Isteneiknek tiszteleteket, és addig tsalogatták a' bálványoknak áldoztatott húsokból való vendégségekre, a' míg öket a' bálványoknak tiszteletekre vivék. Ezt hijja az Apostol, *rajtok emberi kísértetnek*, a' Letzke elött való 18 versben: Emberi, 1. Mert Pogányok által való: 2. Mert emberi gyarlóságból és erötlenségböl való. Valamikor hát a' kísértet származik a' testnek erötlenségéből; gonoszság, meg-átalkodás, és vakmerö engedetlenség nélkül, emberi kísértetnek mondatik: úgy estek a' Korintusbéliek ebbe a' kísértetbe, meg-kivánván a' Pogányoknak vendégségeket, mellyeket az ö bálvány Isteneknek áldozttatott húsból tsináltanak, azokba el-mentenek, vélek együtt ettenek, ittanak, vendégeskedtenek; mellybe az erötlenek és a'hitben gyengék-is meg-botránkoztanak, magok-pedig bálványozásba estenek. Mellyet midön meg-értett vólna az Apostol, a' bálványozásért keményen meg-büntettetett Izraélitáknak példájokkal tiltja öket az illyen tilalmas, és gyengéket botránkoztató vendégségeknek gyakorlásától, a' 7. versben: és egyszersmind vígasztalja öket a' kísértetek alatt, hogy kétségbe ne essenek, hanem jó reménségben légyenek az Istennek jóvólta 's kegyelmessége felöl; tsak térjenek-meg, és bünökben meg-ne átalkodjanak, az Isten ezt nékik meg-botsátja, mivel emberi gyarlóságból és erötlenségböl vétkeztenek, és kísértették-meg a' Krisztust.

Második Részében le-vagyon tétettetve a' jó, mellyel öket vígasztalja; melly kettö: 1. *Hogy erejek felett nem hagyja öket kísértetni*, minthogy azzal biztatta öket, hogy jó reménségben légyenek; mert ez úttal való

 esteket,

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

eſeteiket, csak térjenek-meg, Iſten meg-engedi. Itt már egy alattombã való ellenvetést elöz-meg, 's arra felel meg. Ugyan-is, mondhatták vólna: Ha ſzintén ez úttal való eſetünket Iſten meg-engedné is, attól félünk hogy ezután nagyobb kísértetbe esünk, és az által egéſzẽ el-nyomattatũk Mellyre meg-felel, 's azt mondja: Ne féljetek, mert az Iſten meg-nem engedi, hogy meg kísérteſsetek feljebb annál, a' mint el-ſzenvedhetitek. Mellyel kettőre taníttatnak: 1. Hogy az Iſten a' kísérteteket a' hívekre mérsékli a' bennek lévö Iſteni eröhöz és kegyelemhez: 2. Nintsen Iſteñél el feléjtve csak egy világ ſzerint alávaló, elvettetett híve is Iſtennek. Ezzel biztatja Idvezítönk a' híveket, Mát 10: 20, 31. *Avagy nem?* 's a' t. 3. *Hogy a' kísértetekből való ki-ſzabadúlásra útat nyit:* az az, Meg-engedi ugyan néha, hogy meg-kísérteſsenek; mindazonáltal nem engedi, hogy a' kísértetektöl el nyomattaſsanak és meg győzetteſsenek; söt tinéktek kegyelmet 's eröt ſzolgáltat azoknak meg-győzettetésekre és el-viſelésekre: Sólt. 94. *Ha Iſten nem örzött vólna, már régen meg-hóltam vólna;* 's a' t. Annak-felette, mikor a' kísértet leg-nagyobb eröben léſzen rajtatok, és meg-ſokasodik a' próba, akkor meg-gyengíti, kevesíti, és el oſztatja, és ekképen réſt nyit hogy azokból meg ſzabadúlhaſsatok; mint ezt az Isák példájában látjuk.

A' harmadik Réſzében, vagyon fundámentoma a' vígaſztalásnak; melly vétetik az Iſtennek terméſzetitöl, *mert hív;* hív pedig az, a' ki igéretit bé-tellyesíti, a' ſzükölködöknek magát meg-jelenti, és a' kísértetekbe eſteknek idejekorán való ſegédséget nyújt; a' mint ezt Iſten maga meg-igérte, *Sólt.* 50: 15 A' minthogy pedig igéretiben igaz; úgy mi belénk illyen bizodalmat öntött, hogy mi az Atyát kérnök azonn, *hogy minket ne vigyen a' kísértetbe:* és bizonyságot tett arról-is, hogy *valamellyeket az ö nevében az Atyától kérünk, meg-adja azokat minékünk:* Jan. 16: 23. Másfodzor, jelenti, melly hívséges páſztora, örállója, és igazgatója légyẽ Iſten az ö híveinek; kiknek ſemmi ſzükségeket el-nem ſzenvedi; ellenségeknek láttokra aſztalokat meg-teríti; és öket életekben híven vezérli: *Sólt.* 23.

Tudomány.

Jóllehet az Iſten, végéremehetetlen böltsesége ſzerint, ottan ottan kísérteteket botsát a' maga híveire ezenn a' világon; de mindazonáltal úgy, hogy azokat mindenkor mérsékli a' bennek lévö Iſteni eröhöz és kegyelemhez, hogy azoktól meg-ne győzetteſsenek, hanem azok alól fel-keljenek és ki-meneküljenek.

Kettöt mondok e' Tudományban. 1. Meg engedi Iſten a' sátántól, e' világtól, és a' teſtröl kísértetni gyakorta a' híveket ebben az életben. Ennek oka, (1) Hogy oket a' kísértetek által hozza az ö romlott

terméſze-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

terméſzeteknek eſméretire, és az Iſtennek ſegitö 's erösitö kegyelmét vélek kivántaſsa. Idevaló az Uri Imádságnak ime' czikkelye: *Ne vigy minket a' kisértetbe;* az-az, ne botsáſs a' kisértönek hatalmába. (2) Oka; mert a' kisértetek által akarja öket haſonlókká tenni az ö Fejekhez a' Kriſtushoz, kivel együtt hartzoljanak az ördög ellen: *Éfés.* 6: 12.

2. Mindenkor Iſten a' kisérteteket mérsékli a' bennek lévö Iſteni eröhöz, kegyelemhez. Oka, mert a' kisértetekben gyözedelmeskednek; melly nem lehetne meg, ha a' kisértet nagyobb mértékben vólna rajtok a' bennek lévö erönél és kegyelemnél. Ezzel az Iſteni erövel mondja Sz. Pál, *Hogy amaz nemes hartzot meg-hartzolta, pályáját meg futotta:* mellyen érti az ö Apoſtoli hivataljával egybe-köttetett ſok kisérteteken gyözedelmeskedö hartzait: 2*Tim.* 4: 7.

Mérö ſerpenyöket tart az Iſten a' kisérteteknek, nyomoruságoknak, és próbáknak meg-fontolására: egy felöl a' kegyelmet téſzi; más felöl a' kisértetet, büntetést, és próbát: és úgy mérsékli azokat a' kegyelemhez, hogy többet ne nyomjanak: másként a' hivek el-nem viſelhetnék és hordozhatnák; hanem el-tsüggednének, kétségbe-eſnének, és a' kisértetektöl el-nyomattatnának. Jóbra az Iſten úgy botsátotta a' kisérteteket, mint meg annyi széltöl hajtatott egymást érö ſürü fellegeket: hét ezer juhait, három ezer tevéjit, öt-száz iga barmát, öt-száz szamárit az ellenség által elhajtatja; ezek mellett lévö ſok ſzolgájit, és tselédit ſegyverrel le-vágattatja: a' mi keſervesebb, hét fijaira, 3 leányira, mikor vendégeskednének az ö elsö-szülött battyoknak házokban, a' ſátán egy nagy szélnek támasztásával a' levegö-égben, a' házat reájok szakaſztja. Nézd-meg a' kisértetnek egyfelöl nagyságát és ſúlyoſságát; mert ezek mind egymás után eſtek-meg rajta: de más felöl, tsudáld az Iſtennek nála lévö kegyelmét, a' mellyel mind azok ellen gyözedelmeskedett: meg-hajtja magát nagy alázatoſsággal az Iſten' ſújtoló keze alatt, és e' szép szókra fokad-ki: *Mezítelen jöttem az én Anyámnak méhéből, mezítelen térek oda. Az UR adta, az UR vette-el-is: Áldott légyen az URnak neve érette!* Jób 1: 22. Ezek ugyan nagyok és keſervesek vóltak; de még ennél nagyobbakat-is botsát Iſten rejá: Meg-engedi a' ſátánnak, hogy verje-meg undok fekélyekkel tetétöl-fogván talpiglan: Feleségét-is a' ſátán rejá támaſztja; ki által arra kíſzteti, hogy tagadja-meg Iſtenhez való tökéleteſségét, átkozza-meg az Iſtent, és haljon-meg *Jób* 2: 9. Bóldog Iſten, beh nagy kisértet! nem hogy magának Jóbnak, a' ki szenvedte, nem lett vólna nehéz és keſerves; de még baráti-is, a' kik kisértetben forgani látták, nagy felszóval sirattak: 2: r 12. De nézd-meg, minémü nagy kegyelemmel nyomtatta-meg Iſten ezt a' nagy

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

kísértetet: Jób. 13:15. *Ha meg-ölne engemet az UR, avagy nem reménlenék-é semmit ö töle, az én útamat ö elötte igazán hordozván?* Nem nagyobb hát a' kísértéteknek és nyomoruságoknak mértékek a' hívekre nézve a' kegyelemnél, és a' hívekben lévö Isten' öröme mértékénél: söt ez nagyobb amannál; mert a' hívek a' nálok lévö kegyelemmel a' kísértéteken győzedelmeskednek. Innen jegyezd meg: Nem eshetel tehát, Keresztyén ember, olly nagy kísértetbe 's veszedelembe, hogy valósággal azt mondhassad: Jaj, bizony el-kell vesznem, vagy el-veszek! mert az a' mitöl félsz hogy el-vészt, a' benned lévö kegyelemhez mérsékeltetett. Haragszik ugyan Isten naponként a' bünért, és fújtolja Atyaiképen az ö fijait 's leányit; söt gyakran a' súlyos nyavalyák által ugyan meg-sajtól 's büntet bennünket; de haragjának pohárát csak ugyan nem tölti feljebb, a' mint meg ihatjuk. Mikor a' Zebedéus Fijai az ö Annyok által ezt suplikálnák Idvezítönktöl, hogy a' maga országában egyiket közzülök ültesse jobbkeze felöl, másikat bal-keze felöl; az-az, hogy legyenek a' Krisztus országában elsök egyebeknél, hatalommal 's méltósággal feljebb-valók; (mivel a' Krisztus országa felöl úgy gondolkodtanak, hogy az földi és csak világi jókkal bövelkedö ország lészen:) Idvezítönk azt kerdi tölök: *Meg-ihatjátok-é a' pohárt, mellyet én meg-iszom?* (értette a' maga Évangyélioma mellett való üldözésnek és mártiromságnak pohárát, a' mellyre menendök valának:) Ezt felelik ö Felségének: Meg-ihatjuk *Mát.* 20. Idvezítönk is azt feleli rejá: *Az én poháromat bizonyára meg-iszszátok:* ℣ 23 Meg-is itatá idövel vélek: Mert Jakabnak Heródestöl az Évangyéliomért fejevetették: *Tsel.* 12. János pedig Domitziánus Császártól Rómában forró olajba vették; de midön látná, hogy a' forró olaj néki nem árt, onnan férelem nélkül ki-vétettetvén számkivetésre Páthmós szigetébe küldették: és így a' mártiromságnak pohára mind kettövel meg itattaték. Csak addig tölti hát Isten a' kísérteteknek és próbáknak pohárát a' híveknek, a' meddig meg ihatják.

Tanitó Haszon.

I. Valamelly lehetetlen Istennek a' maga természetiben és igéretiben meg változni, szintén olly lehetetlen az Isten választott híveinek akármelly kisértetekben és nyomoruságokban el veszni, és Istentöl végképen el-hagyattatni. Mert az Istennek igasága és igazmondósága, a' mellyen állanak az Istennek igéreti, egy az ö Felsége természetivel: azért akár azt, a' mit egyszer kötött és igért valakinek, változtassa; akár természeti változzék; mind egy: Mal 3:6. *Én UR meg-nem változom: ti Jákób Fijai azért nem emésztettek-meg;* értsd, mint egyéb Nemzetségek: mellynek oka ez; mivel én igére-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

én igéreteimet meg-nem változtatom, és fogadásimat meg-tellyesítem, meg-igérte azt Isten tenéked, te kísértetekben és nyomoruságokban forgó kegyes lélek, hogy ha segédségül hivod nyomoruságodnak idején, megszabadít: *Sól.* 50: 15. nem lehet hát tenéked tsüggedezned a' kísértetek alatt, és kétségbe esned az Istenek jóvólta és kegyelmessége felöl; mert az Isten a' maga igéretei mellöl soha bizony el-nem áll. Az való, hogy sokszor a' kísértetekben forgó lélektöl-is Isten idejig el-távozik, el-mégyen, veszteg el és hallgat, annak kiáltására nem mindjárt felel meg, úgy viseli magat mintha nem-is látná nyomoruságát: Igy tselekedék Dávidal az ö sok kisértetei és üldöztetési között; a' mellyekröl a' maga Sóltáriban panaszolkodik keserveſen, mikor a' Saul elött futna a' Filistéusok földére: A' 13. Sóltárban igy panaszolkodik: *Miglen felejtesz-el URam?* 's a' t. Feledékenység Istenben tulajdonképen nintsen, mert mindent tudó; hanem emberi mód szerint jelenti az Isten segedelmének halasztását. Az Isten híveinek nyomoruságokban nintsen-is egy nagyobb kisértet annál, mint mikor Isten a' segedelmet halasztja: Erröl panaszolkodik a' 10. Sóltárban-is: *Mire távozol tölünk Ur Isten?* 's a' t. Ugy meg-engedi Isten sokszor a' kísértetek alatt gyengülni a' híveket, hogy tántorgani, és tsak-nem el-esni láttatnak. Sólt. 73. *De én tsak nem félen hajlék, úgy meg-tántorodék lábam;* 's a' t. tántorgott azonn, hogy látta az istenteleneknek bóldog 's virágzó állapatjokat; az istenfélöknek pedig mindennapi nyomoruságokat; de a' mikor esni akar, szintén akkor kapja 's ragadja-meg, lábait meg-erösíti, hogy el ne essék Sólt. 66. *Az UR nagy kegyeſségéből lábainkat meg-gyámolítá, óltalmazván el eséstöl.* Ezt pedig Isten tselekeszi illy végekre: 1 Hogy meg-esmértesse vélek, hogy az az erö mellyel tusakodnak a' kisértetek ellen és-hartzolnak az ellen, Istené, nem övék: a' míg Istenek erejével hartzolnak, addig mind gyözedelmeskednek; de mihelyt a' magokéra szorúlnak, mindjárt tsüggedeznek és tántorganak. 2. Hogy ez által hozza öket bünöknek meg-esmérésére, és pénitentzia-tartásra inditsa öket: *Hós.* 5: 15.

Intö Haszon.

I. Mikor te reád, kegyes lélek, Isten kisérteteket botsát ebben az életben; akármellyik neme-is a' kisértetnek, akár maga kisértsen; akár a' sátánnak és a' gonosz embereknek adjon-ki idejig a' kisértetre, mint Jóbot, és a' Kórintusbeli híveket; ne tartsad a' rajtad fenn forgó kisérteteket meg-vettetésednek jelének: mert bizony a' kiket az UR szeret, azokat kisérti-meg; azok között-is azokat sulyosabban, a' kiknek mások felett adta az Isteni eröt és kegyelmet; mint Ábrahámot, Dávidot, Jóbot, 's a' t hogy a' kisértetek által ottan-ottan gyakoroltatván a' lelki hartzban és vijaskodásban

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

dásban erösbek lehessenek. Példásképen mutatja-meg Isten ezt a' maga Fijában. Alig végezé-el az Atya Isten mennybéli szép szózatját a' maga Fija felöl, Mát. 3: 17. *Ez az én szerelmes Fijam*, 's a' t. mindjárt kisértetre küldi a' pusztába: *Mát.* 4: 1. Mellynek egyik oka ez, hogy a' kisérteteket szenvedö hivek a' kisértetekben ezzel vigasztalnák magokat; hogy ha az ö Fejek a' Jésus meg-kisértetett, nem hagyja-el öket-is a' kisértetekbe: *Sid* 4: 15.

II. A' kisértetek alatt kétségbe ne essél az Istennek jóvólta, kegyelmessége és szabaditása felöl: várjad kisértetidnek bóldog ki-menetelit; támaszkodjál meg-feneklett hittel és bizodalommal az Istennek igasságához és igaz-mondóságához; igéreted vagyon arról, hogy Isten meg-szabadit: ez pedig áll az Istennek igaz-mondóságán; nem kételkedhetel hát benne, hogy Isten a' kisértetek alól meg-ne szabaditson, ne félj attól hogy idvessségedet kisértetek alatt el-veszessed; mert az olly fundámentomon épitteteti fel, a' melly bizony soha el-nem romol; olly petsétekkel petsételtetett-meg, mellyeket senki, sem az ördög, sem e' világ fel nem bont: 2 Tim. 2: 19. *Az Istennek erös fundámentoma meg-áll; mellynek petsétje ez: Tudja az UR kik légyenek az övéji.* A' te idvessségednek fundámentoma az Istennek az az öroktölfogván való Dékrétoma, melly szerint tégedet-is a' több válaszottakkal egyetemben az örök életre és annak birására el-válaszott: eznek két függö-petsétje, a' mellyröl meg esmértetik az igaz idvezülendö hit, ezekböl ki folyó kegyes életre való szent szándék és igyekezet: ebböl a' kettöböl lehet bizonyos a' te örök életre való el-válaszatásod és idvessséged felöl. Eleget próbálá ezt az ördög a Péter Apostolbã; de véghez nem vihette: ki-kéré Istentöl a' kisértetre, a' mint Idvezitönk mondja, Luk. 22: 31. *Simon! Simon! imé a' sátán kivánt titeket, hogy meg-rostálna mint a' gabonát.* Ki-is adaték; mert a' sátán a' kisértetbe egy felöl tagadtatja vele Idvessége Urát a' Krisztust; még pedig nem is egyszer vagy kétszer, hanem háromszor, a' kiröl úgy gondolkodott a' sátán, hogy már magájévá tette; más felöl édes Ura a' Jésus könyörög szent Attyának érette, hogy hitit e' nagy kisértetben tartsa-meg, hogy el-ne fogyjon, és idvessége mellöl el-ne essék: maga mondja Idvezitönk, Luk 22: 32. *Simon! imádkoztam én te éretted, hogy el-ne fogyjon a' te hited:* nem-is fogyott, mert a' mikor tagadta is, esmérte és hitte még akkor idvessége URának lenni; hanem csak a' hitröl való vallás-tétel fogyatkozott meg szájában. Ihol a' kisértetekböl való ki-szabadúlásnak kapuja, a' Jésus buzgóságos imádsága! Igy tselekezik ma a' Jésus több kisérteteket szenvedö hivekkel is; kiknek ellenek való állásra az Apostol az Istennek minden fegyvereit, minemüek, a' hit, könyörgés, Isten beszéde, és a' bünöknek el-hagyása, commendálja: *Éfés 6.*

ALKAL-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Alkalmaztatás.

Rövid és tsekély Tanitásomat alkalmaztaromn már és szabom, az URban bóldogúl ki-múlt Néhai T.N. MAKRAI ISTVÁN Uramra; ebben a' múlandó életben az Isteni kisérteteknek, nyavalyáknak, és nyomoruságoknak egyik tárgyára. Ha valakit az Isten ebben az életben meg kisértett nyomoruságokkal és nehéz nyavalyákkal, e' vólt az Isten nyavalyák által való kisértetinek egyik tzélja.

A' rajta lévö nyavalyáknak és nyomoruságoknak nehézségek állott ezekben: 1. Olly nyavalyának nemével kisértette vólt meg ezt az Isten, még pedig ifjuságának róla szinnel tündöklö virágában, a' mellyhez hasonlót mi értünkre mi idönkbéli emberek, nem hiszem hogy szenvedtek, avagy tsak láthattak vólna-is. A' *Medicus*ok a' Közvény felöl mondják, hogy az légyen az Orvosi Tudománynak próba köve, (vagy Orvosok gyalázója,) mivel eönek semmit nem tehetnek, és nem orvósolhatják: de inkább mondathatott e' tsudálatos nyavalya *Medicus*ok *opprobrium*ának: mert ezt a' világi Doktorok és Orvosok tsudálták inkább, mint sem orvosolhatták: nem találtatek meg az élesebb elméjü Doktorok között-is ollyan, a ki ennek életében gyógyulása felöl valami vigasztalást orvoslásával nyujthatott vólna, noha eleget költött az Orvosokra.

2. Állott a' nyavalyának hoszszas vóltában: a' mint másoktól végére mehettem, szép ifjuságának házasági állapotjában gyászos koporsóját keserves könyhúlatásival sürün áztató kedves Házas-társával alig tölthete virágzó egésségben három Esztendöket, mentén az UR bolts ítéletiből a' meg-említett tsudálatos nyavalyával kisérté-meg, mellybe belé is ejté; mellyet is véle koporsója zártáig szenvedtetett. Tsak két vagy leg-feljebb három Esztendökig valakinek beteg ágyat fekünni, boldog Isten, ben keserves szenvedés! hát nem három, hanem tizenhárom Esztendökig ennek az én jó Uramnak beteg ágyat meg-szünés nélkül fekünni, abból sem egyszer, sem másszor magától fel-nem kelni, hanem abban kinlódni, minémü kisértet?

De mind ennyi nehéz és hoszszas kinjai között is bé-tölt a' szent Apostolnak mondása ö benne; mert nem kisértette és nem sajtolta feljebb annál, a' mint el szenvedhette. Mellynek ö benne ezek vóltak nyilvánságos tanubizonysági: 1. A' békeséges türés. Olly békeséges türö lelekkel ajándékozta vólt meg ötet az Isten, hogy illy nehéz és hoszszas kinlódási alatt-is nem béketelenkedett, nem zúgolódott, hitiben nem tántorgott, meg alázván magát az Isten látogató keze alatt, mint jób, békével türte és szenvedte az Istennek látogatását. 2. A' kegyelségnek munkájinak bö mértékben való

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

való gyakorlása: ſzerette a' kegyeſséget gyakorlani, mert ſzerette ezzel idveſsége URának kedvét keresni; ſzerette 's jó ſzivel fogadta az Istenek Szolgáit, ſzerette ſzájokból hallani az Istennek élet adó beſzédét: foglalatos vólt mind a' magános, mind a' közönséges könyörgésekben; ezek vóltanak az ö lelki fegyverei, a' mellyekkel rajta lévö kisérteteit meg-győzte, és lelkét bóldog ki-múlására napról-napra kéſzítgette. 3 Az irgalmasság' munkájinak gyakorlásiban meg-gondolván, hogy Istentöl vett világi javaiban csak ſzára Istennek; mint Istennek jó ſzára, ſzerette a' ſzegényeknek adakozni, és azokkal jól tenni; mert ezt életében eſmérte kereſztyéni kötelességének lenni; meg gondolta ezen Sz. Apoſtolnak amaz intését: *A' míglen idönk vagyon, mindenekkel jól tegyünk.* A' melly Isten tehát ötet hoſſzas ſzenvedési, és betegségi között is ezekre a' lelki jókra ſegéllette; tsalhatatlanúl következik, hogy feljebb annál nem kisértetre, hanem tsak a' mint el-ſzenvedhette; mert a' rajta lévö kisérteteket a' benne lévö Isteni eröhöz és kegyelemhez mérte: bé tölt ez is végre rajta, hogy néki a' hoſſzas kisértetek és ſzenvedések közzül való ki-ſzabadúlásra halálával útat nyitott, és mind azokból tökéletesẽ ki-mentette; mert ſzent orſzágában örök nyugodalomra helyheztette,

A M E N.

KÖZ

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

KÖZ PELDA.

Mellybe bé-tekintvén, az Emberi Nemnek változandóságát, 's Világ állapatjának állhatatlanságát valójában megfzemlélte, 's örök emlekezetben hagyta a' Néhai nagy emlekezetü, ritka példájú, példás kegyefségü Mélt. Nagy-Bartsai BARTSAI ÁBRAHÁM Urnak: és Tek. N. Viz Sz-Györgyi MAKRAI ISTVÁN Uramnak *Példájokban*, az említett Mélt. és Tek. Uri Rendeknek utólsó Tifzteſségtételekre a' *Vajda-Hunyadi* Templomban gyülekezett *Halotti Pompa* elött,

A' feljebb említett Méltóságos Urnak érdemetlen Udvari Prédikátora,

BÁNDI MIHÁLY.

1716. eſztendöben, Sz. György havának 26. napján.

ELÖLJÁRÓ MEG-SZÓLÍTÁS.

REttenetes ez hely, de én nem tudtam! nyilván ez a' mennyeknek kapuja, kinn a' Szentek elbé-mennek, 's itt még nem jártam: Jövetek-el élö Szentek, mennyorfzágra kéfzüljetek, a' halálban az életet, koporsóban ditsöſéget fzemléljetek. Bizonyára K. H. Mélt. Tekint. Nagyságos Urak, és Urfiak: Tifzteletes tudós Férjfiak: Tifzteſségben 's kegyefségben magatokat gyakorló Uri Afzſonyok: e' világra, mint fzállásra fogadtatott, fikamló helyre állatott vitézi névvel ditsekedö, gyözedelmi *triumphus*ra törekedö Nemes és Nemzetes Iſjak: egy fzóval, felsö, közép, 's alsó minden Rendek, kik e' firalmas, bokros bajos, ſetét gyáfzos alkalmatoſságra, úgymint, A' Néhai hirrel névvel ditsekedö, ditsöſéggel fényeskedö N-Bartsai *Bartsai Familiának* egy tündöklö tsillagának Méltóságos Ur Tekint. BARTSAI ÁBRAHÁM Uramnak; és ugyan nagy emlekezetü, Uri rendü gyáfzos Házának egyik nemes Palántájának, Tekintetes Nemzetes Viz Szent-Györgyi MAKRAI ISTVÁN Uramnak, meghidegedett tetemeiknek utólsó tifzteſség-tételekre, ez helyben egybe-gyülekeztetek! Bizonyára mondom, valamennyifzer e' gonoſságra hanyatlott, magában meg-átalkodott, tsalárdsággal meg-rakodott világnak fzemlélésére fzemeimet fordítándom: valamennyifzer az Egeket 's azoknak az ö ſeregeit, e' Földet 's ennek belsö rejtekeit, a' Vizeket 's tengernek mélységeit,

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

tsekély elmémmel hánytorgatom; kételkedés nélkül mindenkoron illyen gondolatra jutok: hogy, mindenek e' föld színén 's ennek rejtekeibē, tenger felett fellegekben, 's alól mélységeiben mind láthatók, 's mind láthatatlanok, változandóság alá zárattattanak. A' négy Eltetö állatoknak természetekbol ezt közönségesen meg-tudhatjuk: kiknek természeti erejek által, hogy minden dolgok állapatjokban, magok természeti tulajdonságokban meg-álljanak, látjuk; de hogy e' természeti erejek magokban magoktól vólna, nem állíthatjuk: hogy azért légyen mind ezek felett egy Fö tökéletesség, kitöl vagyon minden létel 's elevenség, valósággal fel-találjuk, 's meg-állítjuk: ez hát a' Természetnek rendin uralkodó Felség, kinek hatalmában vagyon fenn 's alatt lévö minden tellyesség; ez vetett változandóság alá mindeneket, hogy változásal kezdjék-el életeket, változásal vigyék elö léteket, változásal végezzék-el végre el-ért végeket. Ne tsudáld hát K. H. hogy az Emberi Nemzetröl-is igy szólok, hogy az Emberek-is, mint egyéb dolgok, meg-avúlnak; változásal születtetnek, változásal neveltetnek, változásban lévén rézek hamar el-múlnak: változásal születik ember ez árnyék világra, változásal neveltetik virágzó állapatra; de nagyobb változásal érkezik-el utólsó órájára: hogyha egy kevésé fenn áll, nagyobb részént élete tsak dülö félben áll, mert utánna olálkodik, tolvaj módra lesselkedik, az épséget semmiségre, szabadságot majd tömlötzre, szép termetet senyvedtségre hirtelen el-változtató, Fiját Attyától meg-fosztó, Férjét Társától el-záró, Szomorú Halál!

Ez Emberi Nemzetnek változandóságáról azért, és e'hívságban helyheztetett, köz próbára ki-tétetett tsalárd világnak állhatatlan vóltáról, midön ti elöttetek K. H. e' Szomorú, de szükséges, mindenekkel közönséges alkalmatosságggal, szomorú szivvel, rebegö nyelvvel, de köz hazonra törekedö igyekezettel beszédemet folytatándom, kérelembéli engedelmességgel meg hallgatni ne terheltessetek.

Hogy mindē dolgoknak légyē egy Fö okok, kitöl mindē rendek igazgattatsanak, a' bolond-is az észtsel egyetembē ömagokbā fel találják; de mitsoda munkáji légyenek e' Fönek a' Természetbē, melly dolgokbā meddig tartó, örökös-é vagy romlandó bóldogságot öntött Isten; az ostoba és értetlen, kegyelembē részeltetlen természetnek világánál vakoskodó elme felnem találja. Ez az oka, hogy nagy igyekezettel törekedtenek a' Pogányoknak sok Böltsei arra, miképen a' természet világánál járván érhessenek olly valóságra, mellyben nyavalyás lelkeknek, bóldogtalan életeknek, légyen örök bóldogsága. Két-száz nyóltzvan nyóltz sententziájokat jegyzette-meg Varró Historicus a' Pogány Böltseknek, mellyeket e' Fö-jónak szerzésére,

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

zésére, örök bóldogságoknak el-nyerésére tesli okoskodások által el-kéſzítettenek; de mind azok által tökéletes bóldogságra nem értenek. Miért, azt kérded? mert mind azok a' mikben ök azt keresték, lelkeket meg-nem elégithették: ha miben azt ketsegtették, a' halálbá le-vetkezték. Példa ide ama' Római Pogány Adriánus Imperátor; a' ki midón életében e' Fö-jónak meg-ſzerzésében tesli okoskodása által ſokat faradozott vólna, halálában, vég hartzában, nagy kínnyában ſzegény lelkét meg-ſzólitja, 's ezt mondja: *Animula vagula, blandula, comes hoſpesq; corporis, quò nunc vadis? in loca horrida, torrida, frigida; nec jocos das ut ſolebas.* Az-az: Én ſzegény bujdosó lelkem, e' teſtben kedves vendégem, hová kéſzülſz menni tölem? maradj-meg, kérlek, én velem! a' hely mellyre kéſzülſz lakni mert ſzokatlan, az út mellyen járni indúlſz még járatlan, híves-é vagy heves léſzen, mivelhogy még nintsen kéſzen, én tölem meg-mondhatatlan.

Oh Emberi nemnek vak balgatagsága!
Melly igen nem vígyáz Fö-bóldogságára!
Sokat fut és fárad, kintset gyüjt rakásra:
Oda leſzſz ez hamar, nints állandósága!

Ugyan-is, ha valaki a' Léleknek bóldogságát, örökös állandóságát, e' világnak minden ditsöségében kereſte; azt (: ha meg-nem tsalatkozom:) leg-elsöben Bólts Salamon tselekedte; a' ki miként meg-jegyzette, bóltseségét 's nagy erejét arra vetette: de ezeknek mi vólt vége? *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Mind ezek vóltanak hijábavalóság, elmét 's tehetséget fogyató romlottság. Tekintsétek-meg, K. H. ama' nagy ſzerentséjü embert Polycráteſt, a' Sámiuſoknak nagy Királlyát; kinek a' Szerentse úgy birá pállyáját, hogy ha ki rámára vonſza éltte folytát, nyilván meg-tanúlja változandó ſorsát. Mert egéſz életében ez olly jó ſzerentsés vala, hogy láttatott mintha ugyan a' Szerentse ö vólna. Ugyan-is ez, valamihez egyſzer kezdett, fellyebb hogy nem kívánhatná, menten meg-lett; söt ha mihez rendeletlen fogott vólna-is, ſzerentséböl kedve ſzerint végbe-ment az-is: Ez minden ö ſzomſzédjait meg-haladta hatalmával, ellenségin uralkodván bujálkodva ditsekedett nagyságával; de végre, hogy az állhatatlan Szerentse önékie vakot vete, olly gonoſz ellenség léve, hogy egy órában nagyobb lön ſzerentsétlensége mint tellyes életebéli öröme. Ugyan-is egy néminémü napon Oraetes Dáriusnak Fö Hadnagya titkon magához hívatja, barátságoson fogadja; de ételi lönek néki veſzélyt nemzö les-törei: ugyan-is étel után mezítelen vetkezteti, magas hegyre ki-viteti, ott sütteti, főzerteti; végre világ tsudájára kereſztfára függeſzteti: ott vólt a' nagy ſzerentséjü ember mindeneknek félelmére; nappal Napnak heve keményen sütötte; éjjeli ſetétség addig rettegtette, míg életét 's ditsöségét a' halál ketté metſzette, 's nékünk példájúl ki-tette. *O! volucrem fortunam, quâ omnia ex lætitia & voluptate in luctum & lachrymas recidunt.* Cicero. Az-az:

Oh vak Szerentsének változandó ſorsa!
Hogy nem távozik-el ö tsintalansága?
Melly nagy véletlenül, és hirtelenséggel,
Ö kedves játéki maidan változnak-el!
Melly nagy méltóságra, és világi ditsöségre emelte légyen a' Szerentse, amaz

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

jeles és emlekezetes Férjfiat a' Belisáriust, ditséretes tselekedeti által, olvaſsuk a' Hiſtóriákban : ez meg-győzvén a' Persákat, győzedelmi ſzekereken hordoztatott Triumphusban : Rómát egynéhány ſzor ellenségitől meg-ſzabadítván, a' Gottuſok' nagy Királlyát fogva vitte Conſtántzinápolyba ; melly nagy tselekedetiért ditsérete hirdettetett mind e' ſzéles világon. Juſtiniánus Csáſzárnál olly kedvelsége vólt ennek, hogy örök tiſzteſségére aranyat-is verettete, a' mellynek egyik felén; a' maga Tsáſzári képe, másikon a' Belisáriusé vólt ki-metſzettetve, illy fel irásal : *Beliſarius Romanorum decus :* Belisárius a' Rómaiaknak ditsőségek, ékeſsségek. De végre az állhatatlan Szerentse e' Férjfiat olly igen meg-játſzodtatta vénségében, hogy a' Tsáſzár mind két ſzemét ki-tolatá haragjában, kóldúlásra kínſzerité menni Conſtántzinápolyban: *Date, inquit, obolum Beliſario, quem virtus extulit; ſed fortuna depreſſit :*

Segítsétek (: úgymond :) vak Belisáriust,
Kinek a' Szerentse moſt mutatottt illy just.
Paſſibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxq; loco.
Sed modo læta manet, vultus modo ſummit acerbos,
Et tantum conſtans in levitate ſua eſt.
Tsudás ſzerentsének állhatatlansága ;
Sohol nintsen néki bizonyos ſzállása.
Ne higyj azért néki mikor jó ſzínt mutat,
Mert veſzedelmedre akkoron nyit útat.

Innen többire a' Szerentsét a' Képirók, egy gömbölyeg teke golyóbiſon állván feſtik, ſzélesen és ki-terjeſztetett ſzárnyakkal fel-ékesítve ; mint a' kinek lába nyoma nints ſohol meg-helyheztetve, ſebes ſzárnya repülésre immár fel-van emeltetve.

Præcipitem movet illa rotam motuſq; laborum,
Nulla quies claudit, nec fiſtunt otia motum.
Hos premit, hos elevat, hos dejicit, erigit illos,
Cogit & in varios homines deſcendere vultus.

A' Szerentsét irják kerek golyóbison,
A' melly forog nem áll egy helytt bizonyoson.
A' golyóbis fordúl és fut nagy ſebeſsen,
Igy a' Szerentse-is nem áll-meg egy helyen.
A' mi fenn vólt eddig, majd alatt láttatik,
A' Szerentse-is így óránként változik.

Ehez képeſt Seſoſtris Egyiptomnak nagy Királlya, midön öröme napjára jó kedvében 's életében gyönyörködvén, ſzekerében négy Királyokat fogatott vólna, hordoztatván azok hátán magát mások tsudájára, egykor mikor veſzi éſzre, hogy a' béfogott négy Királyoknak egyike gyakrá hátra tekintgetne, tőle illy kérdést kérde : Mit nézſz hátra; talám úgymond, azt ſajnálod, hogy a' kerék nehezen fordúl utánnad? Nem azt, úgymond a' rab Király ; hanem ſirván azt ſzemlélem, midön e' keréknek fordúlását nézem; Szerentse játékja melly úkamló 's érzem.

Én-is Király valék tsak-nem hajdonában,
Uralkodván ama' hires Babilonban ; De lám

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

De lám a' Szerentse mit ád jutalmomban,
Most, miként bikának, járom van nyakamban.

Melly ſzavait 's panaſzait Seſoſtris Király hogy hallá, vas járomból Királyokat el-botsáttatá, életeknek végéiglen tiſztelségben tartatá, Épen illyen példát adott vala Pórus-is amaz Indiai nagy Király világ biró Nagy Sándornak, midön fogva elejibe vitettetnék, 's kérdettetnék, gondolja-é mit érdemlett hogy övéle tselekednék? *Quòd hic dies tibi ſvadet, quo ſatis expertus es, quàm caduca fœlicitas eſſet.* az-az:

E' mái nap néked törvény 's igaſságod,
Mellyben meg-tanúlhadd miben légyen dolgod;
Velem most úgy bánhatſz, valamint akarod;
Meg-láſd, hogy néked-is ez ne légyen ſorsod.

De a' miként a' Szerentse illyen tsalárd, akként ifju, vén, és gyermek egyaránt várd; mert vagy hamarébb, vagy későbbre, ifju, gyermek, vagy vénségre, fordúl reád Szerentsének meg-gátolhatatlan kereke. Mert ugyan-is: *Nagy nyomoruság rendeltetett minden Embereknek, és nehéz iga vettetett az Ádám fijaira annyok méhektől fogva mind az napig, míg a' mindeneknek Annyához meg-térnek.* Sirák. 40:12. Ha e' dolognak még-is eleven példáját tudakozod, nézd-meg külsö, belsö, régi idödbéli lött dolgokat, 's meg-találod ama' hires nevezetes Perſiai Birodalomban: Cyrus Király ennek eleven példája, kinek a' Szerentse vólt olly moſtohája, hogy kiſded korában vermet ás alája, temetö helye lön Tómyris iſzákja: ugyan-is ſzülettetvén annyától meg-tagadtaték, annya teje helyett tigrissel tartaték, ſürü kietlenben tárgyra ki-tóteték, onnét Királyságra oſztán fel-véteték: Mert el-végre Nagy Apjától Királynak eſmérteték, Orſzágában Perſiában Regiába helyhezteték: de melly hamar urasága, fényes, pompás Királysága változék vándorlóságra: ugyan-is Nagy Apjától még halálra kereſtetik, Médiából ki-bújdoſik, Persáktól bé-fogadtatik, vélek majdan uralkodik: Nagy Apjától Médiát oſztán el-vette, mindenfelé birodalmát, nagy hatalmát terjeſztette; Perſák birodalmát e' ſzerzette; Babilont meg-épitette: de nézd-meg az állhatatlan Szerentse, ki öt' eddig kedvellette, életének jobb korában kotzkájában vakot lele; mert midön a' Maſſagéták Királynéjával ſzükségtelen hadat víselne, ſok virtuſi 's gyözödelmi után egy Aſszonynak keze miá véletlenül el-veſze. *Scilicet:*

Ad generum Cereris ſine cæde & ſanguine pauci
Deſcendunt Reges, & ſicca morte Tyranni. Az-az:

Ha ki tiſztelségre mentél e' világon,
Ámbátor légy ſzelíd, vagy kö ſzívü Cháron;
Halál mérges nyilát nem kerülhedd bátron,
Kegyetlenségedért vérrel itat toron.

Nem bánt jobban a' Szerentse azokkal-is, kiknek éltek kezdetiben moſolygott-is, mert kerekét, 's sík tengelyét kéſzítette akkor-is; hogyha harmintz több 's kevesebb eſztendök után próbál-is, ne tsalatkozzék-meg akkor-is: Kréſust a' Lydusoknak nagy Királlyát életének kezdetiben tiſztelséggel, ditsöséggel ketsegteté; fényes, pompás tarafarás méltóságra fel-helyheté, ott idejig, emberkorig kényeztetté, végezetre rakás fára rút halálra fel-téteté. Ez olly ditsöséges Király vólt e' földön

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

földön, hogy nálánál pompásb nem vólt az időben, mert kints és gazdagság vólt ő nála böven, Királyi hatalmát retteghette minden: Ez uraság nagy méltóság végre arra kiżtette, gazdagsággal 's bóldogsággal hogy ömagát el-hitte, sok kintseit orżágait, Szerentsének tsak töreit kérkedésre beżéllette: Kinek żavát s' bolondságát Sólon mikor hallaná; inti, żéllel 's kérkedtséggel magát el-ne álltatná, életének vége előtt mások felett bóldogabbnak ne mondaná: Mint lön dolga halld-meg azt-is utóljára, Cyrus által seregétől meg-fożtatik, 's lábára tsintsér békó verettetik, 's fel-tétetik egy rakás fára: ott jutnak eżébe Sólon beżédei, keservesen azért kezdi emlegetni, hogy halála előtt nem bóldog még senki, kintse 's gazdagsága ám légyen-is néki. E' żavait Cyrus Király hogy meg-hallá, Sólont miért kiáltaná, tudakozá? ki Sólonnak hív tanátsát 's oktatását bátran meg-mondá. Ebből ożtán következék, Krésus faról le-vétetők, Cyrustól bé-fogadtaték, életében betsülteték. *Scilicet:*

Ludit in humanis Divina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

Embernek élete tsak játéknak helye,
Mellyen könnyen fordúl Szerentse kereke;
Ha most kényesen tart, majd idegenkedik:
Egy óra a' másal gyakran ellenkezik.

De miképen a' żekérben vasas kerék mikor fordúl, gyengébb föld előtte méljebben meg-tsorbúl; úgy żerentsétlenség vénségre ha tódúl, a' sok bú látott żív nagyobban meg-bódúl. Dárius a' Persáknak nagy Királlya, ezen dolognak emlekezetes példája, kinek midőn vénségében életének párja a' halálban véletlenül el-alutt vólna, magában úgy meg-bódúla, hogy terméżet felett való képtelen dolgot kivánna: Ugyan-is Demócritus Philosophust azon kéri; hogy mesterségével életének hív párját támażża-fel önéki. Mit tselekeżik a' bölts Philosophus? mert a' Király tetżésének nem mér ellene mondani, azért ezt kéri: Keresének, úgymond Democrit° Philosoph°, a' Királynak orżágábá három ifjú embereket, kiknek harmintz eżtendejig bánat nem gyötrötte żíveket, irják hamar tzédulára ez ifjaknak neveket, tegyék reá, 's meg-éleżti a' meghóltt tetemeket. Jeles elme bizonyára méltó Philosophushoz, melly meg-bódúlt, 's búba borúlt żiveknek örömet hoz; mert mint lehetetlen amaz, úgy żerentse a' vénségre el-kerülhetetlen bút hoz. *Ergo:*

Si fueris fœlix, quæ sunt adversa caveto;
Non unô cursu respondent ultima primis:

Hogyha a' Szerentse reád mosolyodik,
Ne higyj néki, meg-tsal, hirtelen változik.

Ez állhatatlan Szerentsének változandó sorsát, világ állapatjának állhatatlanságát, sok Próféták, Pátriárkák, világ biró nagy Mónárkák életekben meg-próbálták: sokan e' próbában magokat meg-tsalták; bóldogok hiteket a' kik meg-tartották, legfőbb 's jobb réżeknek az Istent vallották. Bizony nem mértékleteségéhez való keserüség, nem meg-tartóztatható siralom, 's nem el-felejthető bánat, mellyet e' világnak változandósága, tsalárd Szerentsének állhatatlansága, e' mái napon véletlenül, de el-kerülhetetlenül reánk fordíta: mert ha ki itt jól meg-nézi kik bútsúznak, hív

Társok-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

Tárſoktól kik foſztatnak, e' koporsón ſirankoznak, bokros jajra ki-fakadnak. Akarod-é azért tudni K. H. kiket zárt-el ſzemünk elöl e' két gyáſzos koporsó? Dávid vólt-é Jónatánnal, vagy Achátes Énéáſsal illy egymáshoz haſonló?

Ez elsöt hat a' ſzeretet arra vitte, hogy mint ÁBRAHÁM, két Sáráját eltemette, ſzép gyermekit, két Vejeit sötét ſirben el-rejtette; ez utólsót e' Sélyébe bé-helyhette, halálábā a' Sebesig ſötét ſirig követte. Oh nagy ſzeretet, kinél nagyobb nem lehet, a' halálban és életbē győzedelmes csak ez lehet! Ez vólt tehát, méltán mondod, ama' gyakorta meg-kiséttetett, hitibē el-nem tsüggedett, reménséggel neveltetett hív Ábrahám Pátriárka; kit a' *Terméket* erköltsében ſzelídséggel, életében kegyeſséggel, értelmében böltseséggel, Nemzetében tiſztaſséggel, Törsökében Uri vérrel; a' *Kegyelem* Iſteni ſz. félelemmel, igaz hitnek gyümöltsével, feleihez kegyes ſzível fel-ékesített vala: *Bizonysága e' nagy hitnek*, Ábrahámi kegyeſségnek, majd el-puſztúlt 's veſzni indúlt édes Hazánk' minden lakos helyei: kikben ennek gyümöltseit a' Thábor és Hermon hegye, e' Nemzetbē keſeregve emlegeti, jó Dajkáját 's örállóját méltán ſirva kéſérgeti. Emlegeti a' többi között ama' tzélúl kitétetett, moſt hamuvá tétettetett Nagy-Enyedi, és moſtan e' világnak puſztájára kiküldetett, búdoſni kénſzerittett Fejérvári Collégiū; kiknek mindē tseledeit, kisebb 's nagyobb iſjait, mint fijait úgy tartotta; azoknak ſok ſzükségeket, meg-eshetett éhségeket költségével 's kenyerével kipótolta. *Bizonysága e' nagy hitnek*, 's tökéletes ſzeretetnek e' Hazában még fenn álló, régi hirét 's ditsöségét óhajtozó Nagy Bartsai *Bartsai Famíliá*; mellynek ügyét 's tiſztaſségét életébē úgyannyira óltalmazta, hogy mind kiſsebb 's nagyobb baját magájának alitotta. E' vólt hát már, méltán mondom, ez Bartsai Nagy-Bartsai egéſz Háznak fényes hajnal-tsillaga, ki valamíg e' nagy Háznak fényes Egén ragyoga, világával ſok ködöket el-oſzlata; de moſt ímé le-hanyatla, ſötét homály borította, el-enyéſzék 's helyheztteték e' koporsóba. *Bizonysága e' nagy hitnek*, könyörülö kegyes ſzívnek, e' Hazának minden igaz fijain, a' kik közzül ſok közelröl, ſok távolról moſtan ötet keſergi; mert e' földön ki jól tégyē, mát nintsen ſenki. Nyitva vólt az ö kapuja a' bujdosónak; kéſzen vólt haſznos tanátsa gyámoltalannak; ſegédségre kéſz vólt ſzive el-hagyattaknak: már mind ezek gyámoloktól meg-foſztattak. *Bizonysága e' nagy hitnek*, kegyes élet követésnek, e' mái nap' nagy homályba, ſötét gyaſzba boríttatott egéſz Udvara! kinek lelki ſzükségére a' míg éle, ollyan híven vigyáza, hö jutalmán 's kéſz aſztalán Lelki Páſztort hogy tartana. Ugyan-is: tudta Ábrahámnak mi vólt ditséreti, hogy ö Háza-népét Iſtēhez téríti, *kegyeſsége által arra e'-kéſziti, hogy az igaz Hitnek legyenek példáji.* 1 Mól. 18.

Mátodik vólt, ama' ſzenvedések által friſſeltetett, hervadhatatlā koronának el-vételére kéſzíttetett, békeséges-türésnek példájára világ elejibe ki-tétetett, erös hitü, buzgó lelkü Jób Pátriárka; kinek jóllehet nevezeti emlitett példájával nem egyenlö-is: de élete 's kegyeſsége, Iſtennek bokros próbáji között tsendes magaviſelése, meg-egyez itt-is. Jóbot Iſten mennyi próbára hítta, tudva vagyon mindeneknél; de leg-keſervesebb vólt önéki mind ezeknél, hogy kik néki jó baráti vóltanak és rokonai, kiktöl kivánt enyhíttetni, fájdalmát nevelték néki. Mitsoda próbákon vitte Iſten által ez elöttünk fekvö Néhai T. N. Viz Sz-Györgyi MAKRAI ISTVÁN Uramat, közel 15 eſt. el-folyása alatt, tudjátok; mit ſzólottak ö felöle baráti, azt-is nyilván hallottátok: *Jób.* 42: 7.

A' Jób-

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely

A' Jóbnak dits'éreteiben békeséges-türését hallottátok, és mitsoda végét adta Isten ſenvedésinek tudjátok: Jak. 5: 11. minekutánna azért mi-is ez elöttünk fekvö Uri rendnek békeséges-türéseit meg-tanúltuk, azt-is mitsoda végét adta Isten ſenvedésinek, ſükség meg-halljuk: Isten ötet kegyes tátſsal T. *BARTSAI ÉVA* AſſZonnyal meg.áldotta vala; kinek kegyeſsége 's ſ. élete Férjének erötlenségét mindenekbē ki-pótolta: ugyan-is magát hív Férjéhez 's a' ſükséghez úgy hozzá ſabta, hogy mind külsö 's belsö terhét e'nagy Háznak maga böltsen ki-dolgozta: értsd-meg tovább mi vólt haſna e' kegyeſségnek, hogy minekutánna 17 eſztendöket együtt békeségesen élnének, ſzép Fijakat 's Leányokat nemzenének, ma egymáſtól Halál által utólsó bútsút vévének. *O Mors quàm amara eſt præſentia tua!* Oh Halál melly-igen ſomoru és keſerves a' te jelen-léted minékünk! mert míg tölünk távol valál, ekként meg-nem ſomorítál; Ábraham 's Jób Pátriárkával együtt örvendünk vala, ſok jaj után vígaságra, ſetét gyáſzból világságra által-kelünk vala: de jaj mikor Tavaſz nyilik, a' virág hét el-kezdetik, újabb jajjal 's ſiralommal keſerves óhajtáſokkal rakott pálma nyujtattatik. *Creſcit tamen ſub pondere Palma:*

Tereh alatt Pálma fellyebb nevekedik,
A' ſérelmes ſziv-is fellyebb emelkedik.

Változzatok könyhúllatáſoknak fejévé hát óh mi ſzemeink! indúljatok meg belsö réſzeink! ſiraſsátok e' romlandóságot, jajgaſsátok e' véletlen, de bizony el-kerülhetetlen közönséges ſorsot. *El-húllunk mindnyájan mint fák levelei, El-kél élttünk miként mezö virágjai.* De ſzünjék a' zokogás, laſſodjék a' ſirás; kéſzen vagyon a' híveknek e' próbában kéſz vígaſztalás. Mert: mikor az Iſtennek itéleti vannak e' földön, meg-tanúlják az emberek az igaſságot. Tanúlj hát igaſságot tselekedni óh halandó ember! hogy az Iſten itélete véletlenül tégedet-is ne ragadjon-el.

Utólsó ſzavaim léſznek már hozzátok,
Kiknek igaz hitben Ábrahám atyátok;
Jóbnak ſzenvedését ti-is hallottátok:
Mi lett mind kettönek vége, ám látjátok.
Boldog a' ſzenvedés kit Mennyorſzág követ,
Mert itt a' jutalom nyilván le-tétetett:
Oh nemes hit! kinek vége örök élet,
Mert itt a' korona hervadhatatlan lett.
Sieſs e' pállyára Hallgatók' ſerege;
Kiket e' jutalom már kéſzen vár Mennybe:
Örök boldogságra tégy ſzert ez életbe,
Mellyre által-útat nyit Ábrahám hite.
Kövesd Ábrahámot engedelmeſségben,
Szent Iſtvánt kövek közt buzgó könyörgésben,
E' két példát forgasd gyakorta elmédben,
Ezekkel vígadozz végre Mennyben; Ámen.

Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára
Székelyudvarhely